

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος 12*

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἑν' Ἑλλάδι πρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἕως 31 Ἰουνίου καὶ εἰναι ἑτησίαις — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπιτῆς Λέσχης Πανεπιστημίου 39.

8 Ἰανουαρίου 1884

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΔΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διήγημα.

Συνήθεια (ὁ δὲ σιλ. 8.)

Β'.

— Ἦτοιμάσθην ν' ἀναχωρήσω σήμερον, κύριε καθηγητά· ποῦ μὲ συμβουλεύετε νὰ πάγω; Ἠρώτησα τὸν ἰατρὸν, ὕστερον ἀφοῦ κατέγραψεν εἰς τὸ σημειωματάριόν του τὸ εὐχάριστον συμπέρασμα τῆς στηθοσκοπήσεώς μου.

— Ποῦ ἀλλοῦ παρὰ ἐπὶ τοῦ Hartz! Δὲν μεταβάλλω γνώμην. — «Ὁ τρόσχος ἰάζεται!», εἶπεν ὁ γέρον, καὶ τὸ εἶπεν, ὡς ἐὰν συνδισκέπτετο ἐν πνεύματι μετὰ τινος Ὀμηρικοῦ Ἀσκληπιάδου. Ἐπειτα στραφείς πρὸς ἐμέ·— Τὰ ὄρη τοῦ Χάρτς δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀπ' ἐδῶ καὶ αὐτὸς εἶναι, εἶπε, κυρίως ὁ λόγος τοῦ καλοῦ κλίματος καὶ τῶν ὠραίων περιχώρων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τῶν δριμυτάτων ἐνίοτε καὶ βλαβερῶν εἰς τοὺς ξένους χειμῶνων μας. Διὰ τοῦτο λέγω ὁ τρόσχος ἰάζεται. Ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦν σου, νεανία μου! — ἐπρόσθεσεν ἔπειτα, σείσας τὸν λιγανόν, — Μὲ τὸν νοῦν σου! Σ' ἐπιτρέπω ν' ἀναβῆς ὅσον ὑψηλὰ δύνασαι εἰς τὸν αἰγλήεντα Παρνασσόν, ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὰς νεφελοσκεπεῖς κορυφὰς τοῦ ἡμετέρου Χάρτς. Ἐπ' αὐτῶν ἰσχυροτέραις Μούσαις καὶ ἀκτινοβόλον Ἀπόλλωνα δὲν θὰ εὕρης. Ἀλλὰ Στρίγγλας μόνον καὶ Καληκαντζάρους καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μεσαιωνικὰ δαιμόνια, τὰ ἐμπνεύσαντα εἰς τὸν μέγαν ἡμῶν κλασσικόν, τὸν ὀμηρικώτατον ἡμῶν Gothe, τὸ ψυχρὸν καὶ σκοτεινὸν ἐκεῖνο μέρος τοῦ Faust, τὸ ὁποῖον — καλλίον νὰ μὴ τὸ ἔγραψεν!

— Ὅπως δὴ ποτε, τῷ εἶπον, κύριε Αὔλοσύμβουλε, μέχρι Κλάουσταλ πρέπει ν' ἀναβῶ. Τὸν τόπον δὲν τὸν γνωρίζω, καὶ τὰ γερμανικὰ βλέπετε πόσον δυσκόλως τὰ καταφέρνω. Παντοῦ ἀλλοῦ θὰ ἠσθάνομην τρομερὰν ἀπομόνωσιν, θὰ ἔπασχον νοσταλγίαν. Ἐνῶ ἐν Κλάουσταλ καθὼς σὰς εἶπον ἔχω τὸν συμπατριώτην μου, τὸν συμμαθητὴν μου.

— Νὰ, κι' αὐτὸς, ὅταν ὄλους τοὺς ἀρρώστους, ἀνέκραξεν ὁ καθηγητής, ἐγερθεὶς ἐκ τῆς θέσεώς του. Τοῦ εἶπα, ὅτι κατὶ εἶναι βλαβερὸν

εἰς τὴν ὑγίαν του, ἔρχεται ὅμως πάλιν καὶ ζητεῖ τὴν ἀδειάν μου νὰ τὸ κάμῃ μὲ τὴν ιδέαν, ὅτι, ἂν τὸ κάμῃ μὲ τὴν ἀδειάν μου, δὲν θὰ τὸν βλάψῃ! Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τὸ ἐλάττωμα ὅλων τῶν φίλων μου Ἑλλήνων, — ἐπρόσθεσεν εἶτα μειδιῶν, — ἀπὸ Ὀδυσσεὺς μέχρι τῆς λογιότητός σου. Δὲν ἠμπορεῖτε ν' ἀποχωρισθῆτε ἀπ' ἀλλήλων. Δὲν εἴμπορεῖτε νὰ λησμονήσητε ὅτι εἴσθε εἰς τὰ ξένα. Καὶ ὅταν ξενιτευθῆτε, ὅπου συναντήσητε ἓνα ὀμόγλωσσόν σας, ἅς ἤνυι καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ κόσμου, ἐκεῖ εἶναι ὁ συμπατριώτης, εἶναι τρόπον τινα ἡ πατρίς σας. Καὶ κάμνετε λοιπὸν, καθὼς λέτε, χωρὶς, καὶ ἀπλόνετε τὴν κάπα σας καὶ ἀθεσθε καὶ τὰ λέτε, τὰ λέτε, τὰ λέτε, ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ. Καὶ ὅταν τέλος πάντων βραδυάσῃ, καὶ ἐπιστρέψετε εἰς τὰ σπίτια σας, τότε, ἂν συμβῆ νὰ μὴν εἴσθε σύνοικοι, κάθεσθε καθένας εἰς τὸ ἄκρον τοῦ παραθύρου, ὡς ὁ Ὀδοῦσσεος εἰς τὴν ἀκτίειν πολυφλοίσμπυλον ταλάσσειον «*χειμέρος καὶ καπτὸν ἀποτροσκορτα νοεῖζαὶ χρεὶς γκαίειες*».

Ἐπειτα ἀναλαβὼν ἀξιοπρεπῆ σοβαρότητα:

— Ἐν τούτοις, εἶπε, Χοῦσις Ἀκαϊῶν (οἰεῖς Ἀχαιοῦν!) ὅ,τι ἤρμοζε τόσον ποιητικῶς εἰς τὸν ποικιλομίτην καὶ πολυὺπλαγκτὸν Ὀδοῦσσεον, δὲν ἀρμόζει καὶ εἰς σέ. Λέγεις ὅτι δυσκολεύεσαι ἀκόμη μὲ τὴν γλῶσσάν σου. Ἴδου εὐκαιρία νὰ γυμνασθῆς. Ποίησον τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν. Ζῆσε ὅσῳ περισσότερο σοὶ ἐπιτρέψει ἡ καλοκαιρία ἐν Ὀστερόδῃ ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ χωρίῳ τοῦ Χάρτς, ἐξ ὧσων σοὶ ἐσύστησα προχθές, ἀλλὰ ζῆσε μὲ τοὺς Γερμανοὺς, ὡς Γερμανός, καὶ θὰ ἴδῃς πόσον θὰ σέ ὠφελήσῃ καὶ ὑπὸ γλωσσικὴν ἐποψίν καὶ ὑπὸ ὑγιεινὴν.

— Καὶ ἡ Κλάουσταλ, κύριε καθηγητά, δὲν εἶναι ὑγιεινὴ πόλις;

— Πάλιν ἡ Κλάουσταλ! ἀνέκραξεν ὁ ἀγαθὸς γέρον μετ' ἀδημονίας. Δὲν ἀμφιβάλλω πῶς εἴσαι χιμέρος καπτὸν ἀποτροσκορτα νοεῖζαὶ! Χωρὶς ἄλλο ἐπιθυμεῖς νὰ ἴδῃς τὴν καπνίζουσαν ἐστίαν τοῦ συμπατριώτου σου. Πήγαίνε καὶ θὰ μ' ἐνθυμηθῆς. Δὲν χρειάζεσαι ἄλλον ὀδηγόν νὰ τὸν εὕρης. Ὅπου εἶναι μία καπνοδόχος ἀδιαλείπτως καπνίζουσα, κρούσε τὴν θύραν: Ἐκεῖ κατοικεῖ ὁ συμπατριώτης σου. —

Ἐνθυμοῦμαι ἓνα Ἑλληνα συμφοιτητήν μας ἄλλοτε. Ὅσα ἐξοδεύαμεν ἐγὼ καὶ ὁ μακρὸς ἀδελφός μου πρὸς θέρμανσιν τοῦ στομάχου, καὶ δυστυχῶς, καὶ τῆς κεφαλῆς, δις τόσα ἐξώδευε ὁ Ἕλληνας, ὅπως διατηρῆ τὴν θερμάστραν τοῦ δωματίου τοῦ ἀδικαλείπτως πεπυρακτωμένην.

— Ἀλλὰ δὲν πιστεύω δὲ, κύριε Αὐλοσύμβουλε ν' ἀνάπτουν θερμάστρας τώρα ἐν Κλάουσθαλ; Ἐχομεν Αὐγούστον μῆνα!

— Χμ! χμ! εἶπε σκεπτικῶς ὁ γέρον καὶ ὡς ἐάν μ' ἐβαρύνθη πλέον. — Δὲν γνωρίζω ἴσως ναί, καὶ ἴσως ὄχι. Ἐν τούτοις αὐτὸ δὲν μᾶλλον ἐνδιαφέρει, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ πᾶς ἐκεῖ. Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλουσία!

Καθ' ἣν στιγμήν ἀπεχαιρέτηθην, ὁ μὲν ἰατρός ἠρίθμησεν ἔτι ἀπαξ τὰ χωρία, ἐξ ὧν μὲ ἀφῆνε νὰ ἐκλέξω ἐν πρὸς διαμονήν μου, ἐγὼ ὁμοίως μετέβην κατ' εὐθείαν εἰς τὸν σταθμὸν διὰ νὰ πληροφρηθῶ πότε ἀνχωρεῖ ἀμειψοστοιχία καὶ λάβω εἰσιτήριο διὰ — Κλάουσθαλ.

— Ὑστερον ἀπὸ τόσας συστάσεις τοῦ ἰατροῦ; Ὅθ' εἶπῆτε. Αἱ! ὕστερον ἀπὸ τόσας συστάσεις! Εἰς τὸν κόλπον μου ἔφερον τὴν πέμπτην ἐπιστολὴν τοῦ ἀγαπητοῦ Πασχάλου, ὅστις καὶ πάλιν μ' ἐξώρριζε νὰ μὴ προτιμῶ ἄλλον τόπον πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος καὶ μ' εἶδεν τὰς εὐνοϊκωτέρας πληροφορίας περὶ τοῦ καιροῦ. Ἀπὸ τίνος ἐπεκράτει ἐν Κλάουσθαλ τόσον ὠραῖος καιρὸς, ὅσον πρὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν ἐνθυμοῦντο νὰ εἶδον οἱ κάτοικοι. Ἐν τούτοις δὲν εἶπον τίποτε περὶ τούτου εἰς τὸν ἰατρὸν, διότι ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἐξαφνίσω γράφων αὐτῷ τὸ ἀνεπίστως εὐχάριστον νέον ἐξ αὐτοῦ τοῦ τόπου, δηλαδὴ τῆς Κλάουσθαλ.

Ὁ Πασχάλου ἦτο φίλιος συμμαθητὴς μου. Συνεμαθητεύσαμεν καὶ συναποφοιτήσαμεν ἐκ τοῦ Γυμνασίου τῆς Πλάκας πρὸ δύο μόλις ἐτῶν. Ἀνῆκε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν γραμματοδιδάκτων ἐκείνων νέων τῆς δούλης Ἑλλάδος, ὅσοι διὰ παντοῦν μόχθων καὶ στερησῶν ἐξοικονομήσαντες γλίσχρον τι ποσὸν χρημάτων, μεταβαίνουσιν, ἐν σχετικῶς ὠρίμῳ ἡλικίᾳ, εἰς τὴν ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν, ἐστὶν τῶν φώτων, τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐμφυρῆθωσι τῶν ἱερῶν ναμάτων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας. Ἦτον ἐπομένως ὁ ἐπιμελέστερος, ὁ χρησιμοθηθέστερος μαθητὴς τῆς τάξεώς μας. Ἀπίστευτος ἡ λιτότης μεθ' ἧς ὁ νέος οὗτος ἐζῆσεν ἐν Ἀθήναις. Κλεάνθειοι οἱ κόποι ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων διήνησε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς του. Τὰς καθημερινὰς δὲν ἦτον ἐλεύθερος κυρίως παρὰ κατὰ τὰς ὥρας τῶν παραδόσεων τὸν λοιπὸν χρόνον τῆς ἡμέρας κατετρύχετο προγυμναζῶν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἀντὶ εὐτελεστάτης ἀμοιβῆς ταιούτους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μαθητὰς, οὗς ἄλλοι προγυμνασταὶ πικρήτησαν, ἀπελπισθέντες διὰ τὴν ἀμέλειαν

καὶ δυσμάθειάν των. Τὰ μαθήματα τοῦ γυμνασίου ὤφειλενὰ τὰ μελετῆσαι καὶ τὰ μάθῃ πάντα ἐν καιρῷ νυκτός. Καὶ εἶναι θαῦμα, ὅτι ὄχι μόνον τὰ ἐμάθηναν ἀριστερά, ἀλλὰ καὶ καιρὸς τῷ ἐπερίσσειεν ἀκόμη νὰ μεταβαίη εἰς τῆς πλύστρας του καὶ προπαρασκευάζῃ τὴν θυγατέρα τῆς δι' ἐξετάσεις διδασκαλίας. «Ὁ διδάσκων διδάσκειται», εἶναι ἐν ῥητόν τὸ ὁποῖον πάντες οἱ τοιοῦτοι νέοι ἔχουσιν ἀνὰ στόμα.

Καὶ ὁ Πασχάλου ἀπὸ τὴν πλύστραν του δὲν ὠφελείτο κυρίως εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ ῥητοῦ τούτου καὶ κατὰ τὰς μικρὰς δαπάνας τῶν πλυστικῶν του: Μηδαμινὴ ὠφέλεια, τὴν ὁποῖαν ὁ δυστυχὴς νέος ἐπλήρωσεν ἐπὶ τέλους πολὺ ἀκριβὰ. Διότι ἡ ἀχάριστος ἐκείνη μαθήτρια ἀφοῦ ἐσαγήνευσε τὸν διδάσκαλον εἰς ἰσχυρὰ ἐρωτικά δίκτυα, τὸν ἀπέπεμψε μετ' ἀπαρμιλλίου ἀσυνειδησίας, δι' οὐδένα ἄλλον λόγον, παρὰ διότι ἦτο σωφρονέστερος τοῦ ἀντιζήλου του! Ὅπως δὲ ποτε, τὸ ἐπεισώδιον τοῦτο δὲν τὸ ἐγνώριζεν ἄλλος ἀπὸ ἐμὲ, ὅστις ἐγένονην μάρτυς τῶν στεναγμῶν καὶ τῶν δακρύων του. Οἱ λοιποὶ συμμαθηταὶ μας ἐθεώρουν τὸν Πασχάλου ὡς ἄνθρωπον, ὅστις οὔτε ἐμβῆκεν, οὔτε θὰ ἐμβῆ ποτὲ εἰς τῆς Ἀγάπης τὸ σχολεῖον. Μετὰ τὴν λήξιν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του, ἀφ' ἐνός μὲν ἡ δικαίως ἀποκτηθεῖσα τῶν διδασκαλῶν εὐνοία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ γνωστὴ πρὸς ἀπόρους ἐπιμελεῖς νέους εὐεργητικότης ἐνός τῶν τὰ μάλιστα ἀνεπιδείκτως προστατευόντων τὰ γράμματα Ὁμογενῶν ἐξησφάλισαν τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὸν τρόπον κατ' ὃν ἐπανηργύρισκαμεν τὴν χαροποιὰν τῆς ἀγγελίας ταύτης ἀφίξιν. Ὁ Πασχάλου ἐννοοῦσε καὶ καλὰ νὰ ἐξοδεύῃ μόνος διὰ τὴν ἐσπέρην, καὶ νὰ ἐξοδεύῃ πρωτοφανῶς καὶ ἀξίως. Ἐπὶ πολλῆν ὥραν συνεζητήσαμεν τὸ πρόγραμμά του γλιετιῶν ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη, συμφωνῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, νὰ συνδυάσωμεν τὰ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Μετ' ὀλίγον ἐμελλόμεν ἀμφότεροι νὰ μεταβῶμεν εἰς Γερμανίαν: νὰ γείνωμεν Γερμανοὶ. Καὶ ποῖος εἶμπορεῖ νὰ γείνη σωστὸς Γερμανός, πρὶν ἢ ὑποβαπτισθῆ μετὰ τὸν ζῦθον; Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἐγνωρίζομεν ἀκόμη τί ἐστὶ τὸ περιχόμενον τοῦτο ποσόν, τὸ ἀπόβρασμα τῆς κριθῆς καὶ τῶν ἀχύρων, τὸ τείνον νὰ παραγκωνίσῃ ἐν μέσῳ τῶν Ἀθηνῶν τὸν ζωηρόν οἶνον, τὴν εὐφροσύνην τῶν θνητῶν καὶ τῶν Μακάρων! Ἄς χαρῶμεν λοιπὸν διδασκόμενοι τί ἐστὶ ζῦθος. Ἄς συνδυάσωμεν τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου! εἶπεν ὁ Πασχάλου.

Μετὰ πολλὰς καὶ δειλὰς περισκοπήσεις, παρεῖσήθημεν εἰς τὸ ζυθοπωλεῖον τοῦ Μπερνιουδάκη, καταπύρφυρος ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν μας. — Μόλις εἶχομεν ἀποφοιτήσαι τοῦ γυμνασίου καὶ εἰσηρχόμεθα κατὰ πρώτην τότε φορὰν εἰς κα-

πλητεῖον. Ὅταν ἐστρουμώχθημεν εἰς τὴν ἀπωτέραν γωνίαν τῆς βαρβαρικῆς ἐκείνης κρύπτης, ὁ Πασχάλου, ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ θυλακίου του, ἐμέτρησεν ἐξ δεκάρας: Ἦσαν τὸ πᾶν ὅτι εἶχεν, ὅλη του ἡ περιουσία.

— Αὐτὰ, εἶπεν, εἰς τὸν βωμὸν τῆς φιλίας! Ἀλλὰ πρόσταξε σὺ, ποῦ τὰ καταφέρνεις καλήτερα.

Μετ' ὀλίγον ὁ ὑπηρέτης παρέθηκεν ἐνώπιόν μας δύο ποτήρια ζύθου. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὰ ἐθεώμεθα σιγηλοὶ καὶ λίαν συγκινημένοι. Τέλος ἐκάμαμεν τόκα καὶ τὰ ἐγγίσσαμεν εἰς τὰ χεῖλη μας. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Πασχάλου, εὐρυθύντες ἐξαφνα, ἀντήλλαξαν, ὡς ἐξ ὄρμεφύτου, μετὰ τῶν ἐμῶν βλακῶδες, διαπορητικὸν βλέμμα. Παράδοξος μορφοσμός ἀπροσδοκίτου ἀπογοητεύσεως συνωφύρωσε τὸ πρόσωπόν του, μορφοσμός, ὅστις ἐφαίνετο μᾶλλον ἀντανάκλασις πιστῆ τῶν αὐτολῶν καὶ διαστολῶν τοῦ ἰδικοῦ μου προσώπου: Τὸ χλιαρὸν καὶ κιτρινωπὸν ἐκεῖνο ποτὸν ἐνέπνευσεν εἰς τὰ γευστικὰ ἡμῶν νεύρα ἰσχυρὰς ὑποφίας ὡς πρὸς τὴν καθ' αὐτὸ καταγωγὴν του. Ἀλλ' ἡ συγκίνησίς μας ἦτο μεγάλη, καὶ κανεὶς ἐξ ἡμῶν δὲν ἐξέφρασε τί ἐσκέπτετο τὴν στιγμήν ἐκείνην ἀλλὰ θέσαντες τὰ ποτήρια πρὸ ἡμῶν, ἐβλέπομεν αὐτὰ πολλὴν ὥραν μετὰ σιγηλῆς ἐπιφυλάξεως καὶ δυσπιστίας. Ὅτε ἀφῆνης ἐγερεῖς ὁ Πασχάλου λίαν τεταραγμένος, ἤρπασε τὸν πῖλον του, κ' ἔδωκεν εἰς ἐμὲ τὸν ἐδικόν μου. Τὸν ἔλαβον, ἐγερεῖς κ' ἐγὼ μηχανικῶς. Ὁ Πασχάλου ἔθηκε τὰς δεκάρας ἀψοφητὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς φιλίας, καὶ ἐχώρησεν, ὡς βρεμμένη γάτα, πρὸς τὴν ἐξοδον, καταπύρφυρος καὶ κατησχυμένος. Ἐγὼ τὸν ἠκολούθησα χωρὶς νὰ ζεύρω ἀκόμη διατί. Ὅταν ἐξήλθομεν εἰς τὴν ὁδόν, τότε πρῶτον ἐμαθον, ὅτι αἰτία ὅλης ἐκείνης τῆς ταραχῆς, καὶ τῆς οὕτω πρόωρου διακοπῆς τοῦ γλιετιοῦ μας ἦτον ἡ εἰς τὸ ζυθοπωλεῖον εἵσοδος τοῦ κυρίου Ν. ! Ὁ κύριος Ν. ἦτον ὁ ὑπὸ τῶν τάξεων αὐτοῦ ἀνεξαιρέτως χλευαζόμενος καὶ ἐκσυριττόμενος παιδᾶριον τοῦ γυμνασίου δὲν τὸ εἶχε διὰ τίποτε εἰς τὴν ἐποχὴν μου νὰ καπνίσῃ τὸ τσιγαράκι του, ἐν αὐτῇ τῇ παραδόσει. Ὁ δὲ Πασχάλου ἦτο μέγας τότε, ἀναγνώστᾳ μου, μὲ μύστακας ἐναμιλλωμένους πρὸς τοὺς τοῦ κυρίου Ν. ! Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ὁ Πασχάλου, ὡς πτωχὸς τουρκομερίτης, εἶχε διδασθῆ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ σέβηται τοὺς διδασκάλους του. Καὶ μὴ τὸν ἐκλάθῃ διὰ τοῦτο περιορισμένον νοῦς ἀνθρώπου, παρακαλῶ. Ἡ χρηστοῦθια δὲν εἶναι εὐθραία. Ὁ δὲ Πασχάλου ἦτον ὁ ἐξυπνότερος, ὁ πρακτικώτερος ὄλων ἡμῶν. Διότι ἐνῶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι μετ' ὀλίγον, ὡς φοιτηταὶ, ἤρχασαμεν νὰ σπαταλῶμεν τὸν πολυτιμώτατον

τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον ἀτακτοῦντες ἐν ταῖς πλατείαις καὶ ταῖς λεωφόροις τῶν Ἀθηνῶν, ἐκφωνοῦντες πολιτικούς λόγους, φωνασκοῦντες περὶ Φάλαγγος καὶ διὰ τοῦτο ψυχρολουόμενοι διὰ πυροσβεστικῶν ἀντλιῶν, δερόμενοι ὑπὸ τραμπούκων, μισθωτῶν τοῦ τότε ὑπουργείου, καὶ ἐπὶ τέλους βρεμάζοντες ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Γκαρπολά, ὁ γνωστὸς Πασχάλου, ἐνῶ ἦτον ἐλεύθερος νὰ μείνῃ δύο ἔτη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐσπούδαζεν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ἐσπούδαζε τὴν ἐπωφελεστέραν τῇ Ἑλλάδι ἐπιστήμην, τὴν ὀρυκτολογίαν καὶ μεταλλευτικὴν. Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐγγραφῆ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φράϊβουργ καὶ ἐκείθεν μοὶ ἐγράψεν ἐπαινῶν τὸ ἄλλως μικρὸν τοῦτο ἴδρυμα, ἐκθειάζων τὴν εὐκοσμίαν καὶ τῶν ἀτακτοτέρων φοιτητῶν εὐθὺς ὡς πατήσῃ τὸν πόδα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πανεπιστημίου, θυμαζῶν τὴν δραστηριότητα καὶ φιλεργίαν τῶν καθηγητῶν πρὸ πάντων ὅμως πανηγυρίζων τὴν καλοκάγαθίαν τῶν σοφῶν ἐκείνων διδασκάλων, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτῶν συγχρωτίσεως καὶ συγκοινωνίας, εἴτε ὡς ἐπιτιμὰ μέλη τῶν σωματείων τῶν τελευταίων, εἴτε διὰ τῶν συνεχῶν ὑποδοχῶν καὶ φιλοξενήσεων αὐτῶν ἐν τοῖς κόλποις τῶν οἰκογενειῶν των, πραγματοποιοῦσι σιωπηλῶς τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐξηθικεύσεως τῆς φιλομάχου καὶ φιλοπότου ἐκείνης νεολαίας.

Ἄλλ' ἔτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐαρινοῦ μου ἐξαμήνου ἐν Γοττιγγῇ ἦλθε καὶ ὁ Πασχάλου ἐκεῖ πλησίον ἐπὶ τῶν ὄρεων τοῦ Χάρτς. Διότι εὐθὺς ὡς διεδόθη, ὅτι ὁ σιδηροῦς Ἀρχικαγγελάριος τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ συγκεντρωτικῇ μανίᾳ τῆς πολιτικῆς του, προτίθεται νὰ μεταθέσῃ εἰς Βερολίνον τὴν ἐν Κλάουσθαλ ἀρχαίαν Ἀκαδημίαν τῆς μεταλλευτικῆς, ἐσπευσε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν τελευταίαν, ὅπως, πρὸ τῆς καταστροφῆς, ὡς μοὶ ἐγράψεν, ἐπωφεληθῆ τοῦ διπλοῦ πλεονεκτήματος θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν σπουδῶν. Διότι περὶ τὴν Κλάουσθαλ ὑπάρχουν, ἐξηρημένα ἐκ τῆς Ἀκαδημίας, πολλὰ καὶ διάφορα μεταλλεῖα καὶ μεταλλουργεῖα, ἐν οἷς οἱ φοιτηταὶ δικαιοματικῶς ἐργάζονται, ἐξασκούμενοι ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπιτήρησιν καὶ ὀδηγίαν τῶν σπουδαιότερων ὀρυκτολόγων καὶ μεταλλουργῶν τοῦ Κράτους. Καὶ κυρίως εἰπεῖν, ἡ μικρὰ τῆς Κλάουσθαλ πόλις εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῶν ἀνωτέρων καταστημάτων. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς δὲν συνίσταται, εἰ μὴ ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῶν μεταλλείων, τῶν μεταλλουργικῶν ἐργοστασίων καὶ τῆς Ἀκαδημίας.

Πρὸς τὴν πόλιν ταύτην κατηθυνόμενῃ δύο περιπυρῶν ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ ἰατροῦ μου συνδικλήσεως, καὶ μετὰ τινῶν ὠρῶν ταξείδιον διὰ σιδηροδρόμου ἐφθάσα εἰς Ὀστερόδη. Ἐντεῦθεν ἢ πρὸς τὰ ἀνω πορεῖα γίνεται διὰ τῶν συνή-

θων τῆς Γερμανίας ταχυδρομικῶν ὀχημάτων, ὑπὸ τεσσάρων συρομένων ἵππων ἐπὶ τῆς ἀνηφορικῆς λεωφόρου. Ἡ Κλάουσθαλ κεῖται ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ Χάρτς, πολὺ ὑψηλὰ· καὶ ἡ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλικοειδὴς πρὸς αὐτὴν ἀνάβασις, παρεῖχεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ὀδοιπόρου μαγικώτατα ἐναλλάξ θεάματα τερπνοτάτων κοιλάδων, παχυσιῶν δασῶν, χιονοσκεπῶν ἐν ἀπόπτῳ κορυφῶν ὄρεων, φωτεινῶν ὄροπεδίων, ἀγρίων φαράγγων καὶ ἠλιβάτων πετρῶν, μὲ τοὺς κελαρσιμούς τῶν χαμηλὰ κυλιόμενων βουκιῶν, τοὺς βόχθους τῶν ἀφ' ὑψηλοῦ περπλαζόντων καταρρακτῶν, καὶ ὅλην ἐκείνην τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων, δι' ὧν ἡ χεὶρ τοῦ Φθινοπώρου, ἐφαπτομένη, ποικίλλει τὰ ἐνδύματα τῆς φύσεως, μικρὸν πρὶν ἢ τῆς ἀφαιρέσει τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο. Ἐπειτα ἡ εὐδία τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦτο κατὰ τι σπάνιον ἐν Γερμανίᾳ! Ἐλαφροὶ ζέφυροι, βαλκαμωμένοι ὑπὸ τῆς εὐώδους τῶν πευκῶν βητίνης, ἐπαίζον σεῖοντες τὰ κυανὰ τῶν θυριδῶν τῆς ἀμάξης παραπετασμάτια, ζωογονοῦντες τὰς μορφὰς τῶν ὀδοιπόρων, ἀναγεννῶντες τὸ αἶμα ἐντὸς τῶν καρδιῶν καὶ τῶν πνευμόνων μας. Ὁ ἠλιουκάης ταχυδρόμος, μὲ τὰ λευκὰ τῆς τάξεώς του σήματα ἐπὶ τοῦ μελανοῦ σκυτίνου πύλου, μὲ τὴν ἀδιακόπως πλαταγοῦσαν μάστιγά του, ὁσάκις προεφαινετο χωρίον τι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν, ἀπεκρέμα τὴν στυλπνὴν αὐτοῦ σάλπιγγα ἀπὸ τῆς μασχάλης, σαλπίζων ὀρεκτικώτατα μελωδικὰς τινὰς τροφὰς τοῦ δημῶδους τῶν ταχυδρόμων σαλπίσματος, ὅπως ἀναγγεῖλη τὴν προσέγγισίν του. Τὰ περιουκλῶντα ἡμᾶς ὄρα ἀντήγχιον θαυμασιῶς τοὺς τελευταίους φθόγγους τῶν τροφῶν του. Ἄλλ' ὁσάκις ἐπλησιάζομεν πλέον εἰς τὸ χωρίον, τότε τὴν ὑψηλὴν τὴν ἠχοῦς μουσικὴν τὴν ἀπεσπόμεζον ἐξείρνης αἰ ἰσχυραὶ κορυφαὶ τῶν χηνῶν, αἰτίνες ἐσπευδὸν νὰ μᾶς ὑποδεχθῶσι μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας καὶ πρυτεταμένους λαίμους· οἱ γρυλισμοὶ τῶν χοίρων, αἰτίνες ἐπροθυμοῦντο νὰ μᾶς παραχωρήσουν ἐλευθέρην διάβασιν, ὑποχωροῦντες κατὰ πυκνὰς φάλαγγας, μὲ ὑψηλὰ συνεστραμμένους οὐράς, δι' ὧν μᾶς ἐχαιρέτων, ἐπὶ τὸ στρατιωτικώτερον· καὶ τέλος αἱ ζωηραὶ φωναὶ φαιδροτάτων παιδιῶν, τρεχόντων πρὸς συνάντησίν μας, τρεχόντων ὅπως κρεμασθῶσι πρὸς τὰ ὀπισθεν τῆς ἀμάξης. Ὡς καὶ οἱ ἵπποι ἦσαν ἐνθουσιασμένοι. Ὅσῳ ὑψηλότερον ἀνεβαίνομεν, τόσῳ μᾶλλον ἐλαφροὶ, μᾶλλον θυμοειδεῖς ἐγίνοντο. Ἡ ἀμάξα εἶχε δέκα θέσεις· ἀλλ' ἐπιβάται δὲν ἦμεθα παρὰ τέσσαρες μόνον. Εἶχον λοιπὸν λόγους καὶ οἱ ἵπποι νὰ ἦναι εὐχαριστημένοι κατὰ τὸ ταξιδιον ἐκεῖνο.

Ἦδη πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τερπνὸν καὶ δασοστερὲς ὄροπεδιον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Κλάουσθαλ.

Καὶ μικρὸν πρὶν ἢ ἐξέλθωμεν τῶν κτκπύκνων

ἐκείνων δασῶν, βραδυπορούσης τῆς ἀμάξης διὰ τὸν ἀνήφορον, αἰφνης ὡχρὰ τις μορφή παρέκυψε διὰ τῆς ἀνοικτῆς θυρίδος, πρὸ ἦν ἐκαθήμην θερμὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ πυρέσσουσα χεὶρ ἐσφιγξέ νευρικῶς τὴν ἐδικὴν μου. Ἦτον ὁ Πασχάλης, ἐλθὼν πρὸς προὔπαντησιν, συνεπέα τοῦ ἐξ Ὀστερόδης τηλεγράφου μου. Ὁ Πασχάλης, μὲ τὴν στολὴν τῶν μεταλλευτῶν, μὲ τὸ φοιτητικὸν αὐτοῦ κασκέτορον, ὑπὲρ τὸ σκιαδιον τοῦ ὁποίου ἐστειλθὼν χιαστὰ δύο μικραὶ ἀργυραὶ σφύραι· τὸ γενικὸν τῶν μεταλλευτῶν καὶ ὀρυκτολόγων σῆμα. Πρὶν ἔτι τὸν παρατηρήσῃ ὁ ἠνίοχος καὶ σταματήσῃ τοὺς ἵππους, ἐγὼ εὐρέθην ἐκτὸς τῆς ἀμάξης ἐντὸς τῆς ἀγκάλης τοῦ φιλάτου.

Εἶχον παρέλθει ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη, ἀφ' οὗ δὲν εἶδομεν ἀλλήλους. Καὶ ἦτο μὲν ὁ Πασχάλης ἀνέκαθεν ὑπόγλωμος καὶ ἀναιμικός, ὡς νέος ὅστις ὅσον φειδωλῶς περιποιεῖτο τὸ σῶμα, ἄλλο τόσον ἀφειδῶς κατεπόνει τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸν εἶχον ἰδεῖ τόσον ὡχρὸν, τόσον καταβεβλημένον. Μάλιστα ἐπὶ τῶν δροσερῶν ἐκείνων ὄρεων, ἐν μέσῳ ἀναπαύσεων τῶν πλέον ἀσυγκρίτως ἀνθρωπινωτέρων ἀπὸ τὰς ἐν Ἀθήναις, καὶ ὑστερον ἀπὸ τούτους διθυράμβους ὑπὲρ τοῦ κλίματος ἐν ᾧ ἔζη, ἐπερίμενον νὰ τὸν εὐρῶ πλήρη ζωῆς καὶ δυνάμεως. Καὶ ὅμως αὐτοῦ ἐνώπιόν μου τὸν εἶχον, βωδὸν ἐκ συγκινήσεως, καὶ τὸν ἐσφιγγὼν ἐπανειλημμένως εἰς τὴν ἀγκάλην μου, καὶ φρίσσειν ἠσθανόμην τὴν θερμὴν τῶν χερῶν αὐτοῦ χιλιῶν, τὸν πυρετὶν τῶν ἐριδρωμένων χερῶν του, ἐγὼ ὅστις, μ' ὅλην τὴν ἀσθένειαν καὶ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου, ἐκινούμην ἐν τῷ μέσῳ τῆς ζωογόνου ἐκείνης ἀτμοσφαιρῆς τόσον ἐλαφρῶς, τόσον δυναμωμένος!

— Ἀδελφέ μου, Πασχάλη, μὲ φαίνεται ὀλίγον ἀνήμπορος! τῷ εἶπον, μετὰ τὰς μακρὰς καὶ ἐπανειλημμένας ἡμῶν περιπτύξεις.

— Ἄ μπᾶ! Δὲν ἔχω τίποτε. Εἶπεν ἐκεῖνος ἀδιαφόρως. Ἔτσι εἶμαι πάντοτε.

— Παράδοξον! Ἐπερίμενα νὰ σὲ ἰδῶ παχὺν παχὺν καὶ κόκκινον μέσα εἰς τὸν καθαρὸν αὐτὸν ἀέρα.

— Ὡ! εἶπε τότε ὁ Πασχάλης μετὰ μελαγχολικῶν μειδιάματος — περιμένεις πράγματα, τὰ ὅποια δὲν συνδυάζονται μὲ τὸ ἐπάγγελμα μας. Ὁ καθαρὸς ἀέρας εἶναι διὰ σὲ, ὅστις ἐρχεσαι ἐπίτηδες νὰ τὸν ἀναπνεύσῃς, ὅχι δι' ἡμᾶς, ποῦ ζοῦμεν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὡς τυφλοπόντικοι, μέσα εἰς τὰ ἐγκατα τῆς γῆς, ἢ ἀναπνεύομεν τοὺς δηλητηριώδεις ἀτμούς τῶν μεταλλῶν ἐν τοῖς μεταλλουργεῖσις. Ἐπειτα εἶχον καὶ ὀλίγην ἀπνίαν ἐσχάτως. — Ἦμην τόσον ἀνήσυχος — Σ' ἐπερίμενα καθ' ἑκάστην.

Ὁ ταχυδρόμος, ἄμα ἐξελθὼν τοῦ δάσους, ἤρχισε νὰ σαλπίζῃ τὰς γλυκύτερας τροφὰς τοῦ

ἄσματος του, προφανῶς διότι ἀνήγγελλε τὴν ἀφίξίν του ὅχι τόσον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κλάουσθαλ, ὅσον εἰς τὰ τέκνα καὶ τὴν σύζυγόν του. Ἡμεῖς ἠκολουθοῦμεν τὴν ἀμάξαν μακρόθεν, κρατούμενοι ἀπὸ τῶν χειρῶν.

— Ἄφες τὸν νὰ πάγῃ. Εἶπεν ὁ Πασχάλης. Δὲν χάνεις τίποτε. Θὰ σοῦ φέρῃ τὰ πράγματα σου εἰς τὸ σπίτι μου. Ἐδῶ εἶμεθα ὅλοι γνωστοί· ἄλλως τε ἔχω παραγγεῖλει εἰς τὸ ταχυδρομεῖον.

Μετ' ὀλίγον ἐξελίχθησαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ὡς εὐρεῖς καὶ παχύτατοι χλοεροὶ τάπητες, οἱ περὶ τὴν Κλάουσθαλ λειμῶνες. Ὑψηλὰ μεμονωμένοι καπνοδόχοι, ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἐγειρόμενοι, προσεῖλκυσαν τὴν προσοχὴν μου· ἀναμφιβόλως ἀνήκον εἰς τὰ μεταλλεῖα. Αἱ στέγαι τῆς πόλεως μόλις διεκρίνοντο ὡς ἀγροὶ κοκκινωπῆς γῆς νεωστὶ ὠργωμένης, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος τοῦ ὄροπεδίου. Ἄλλ' αἱ οἰκίαι δὲν ἐφαίνοντο ἔτι, διότι κείνται χαμηλότερον τῶν λειμῶνων, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ διατέμνοντος τὴν πόλιν ποταμίσκου. Ὁ βασιλεῦς ἠλιος ἐνεδύετο θυμαστὴν μεγαλοπρέπειαν, ἐπιχρυσῶν τὰς κορυφὰς τῶν ἀπέναντι ὑψωμάτων· μακρὴν ἀρμονία κωδῶνων, ὡς ἠχοὶ μουσικῆς ἐκπνεούσης, ἀφικνεῖτο μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τῶν πέριξ κλιτύων, ἐφ' ὧν διεκρίνοντο ἀμυδρῶς λευκαὶ ἀγέλαι βοσκημάτων, ἐπιστρεφόντων οἰκαδε. Εἰς ἔτι μακροτέρως ἀποστάσεις αἱ δασοσκεπεῖς τῶν ὄρεων πλευραὶ ἐχρωματίζοντο ὄλονεν μελανώτεραι· λευκὴ ὁμίχλη ἤρχιζε νὰ αἰωρῆται ἐπ' αὐτῶν. Καὶ ὑπεράνω αὐτῶν ἡ ὑψηλοτάτη κορυφὴ τοῦ Χάρτς, ὁ Χιονόσκουφος κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου, καθίστατο ἀπὸ λευκῆς ἐρυθρὰ κ' ἐρυθροτέρα, ἀμιλλωμένη κατὰ τὴν ὀρειότητά του χρωματισμοῦ πρὸς τὴν γνωστὴν ἀναούγειαν τῶν Ἀλπεων. Μετ' ὀλίγον τὰ τιτυβίσματα τῶν πτηνῶν ἐσίγησαν· οἱ ἠχοὶ τῶν κωδῶνων ἐξέπνευσαν· οἱ ζέφυροι ἐκοιμήθησαν· οὐδὲ φύλλον ἐκινεῖτο. Παράδοξον αἰσθημα θρησκευτικῆς κατανούξεως συνεῖχε τὴν καρδίαν μου πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως! Ἀπερίγραπτος συγκίνησις ἐδέσμευε τὴν γλῶσάν μου. Ὁ Πασχάλης ἐσφιγγέ διαρκῶς τὴν χεῖρά μου, καὶ μὲ ἠτένιζε μετ' ἐσωτερικῆς ἱκανοποιήσεως διὰ τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν, ἣν ἐποίησε ἐπὶ τῶν αἰσθήσεών μου ἡ σκηνογραφία. Ἐπὶ τέλους διέκοψε τὴν σιωπὴν:

Ἐπὶ πάντων τῶν ὄρεων

ἠσυχία βασιλεύει.

Ἐπὶ τῶν κλαδίσκων πλέον

οὔτε φύλλον δὲν σαλεύει.

Τὰ πτηνὰ ταῖρι ταῖρι

κοιμῶνται σιγὰ κ' εὐτυχῇ—

Ὡ, καρτέρι, καρτέρι,

καὶ οὐ θὰ κοιμᾶσ' ἐν βραχεῖ!

Οἱ μελαγχολικοὶ οὗτοι τοῦ μεγάλου τῆς Γερμανίας ποιητοῦ στίχοι, ἀπαγγελλέντες ὑπὸ τοῦ Πασχάλη οὕτως, ἀπροσδοκῆτως, ἐλληνιστί, μετὰ βαθέος πάθους καὶ ἀληθοῦς συναισθήματος τῆς σημασίας αὐτῶν, δὲν ἤξεύρω πῶς μ' ἐπροξένησαν τὴν γλυκεῖαν ἀνατριχίαν, καὶ ἔφεραν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου τὰ δάκρυα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δὲν μοὶ συμβαίνουσι συνήθως, εἰ μὴ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀνεσφίχτως ὑψηλῶν σκέψεων, ἀμετρήτως βαθέων αἰσθημάτων, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν μόνον ὅταν ἡ ψυχὴ μου τύχῃ νὰ ἦναι καταλλήλως διατεθειμένη.

— Ἐκεῖ ἐπάνω τοὺς ἐγράψεν. Εἶπεν ὁ Πασχάλης δεικνύων μοι τὴν χιονοσκεπῆ κορυφὴν τοῦ Βρούκ. — Βλέπεις τὸ μελανὸν ἐκεῖνο σημεῖον; Αὐτὸ εἶναι τὸ ξενοδοχεῖον, ὅπου διενυκτέρευσα. Ἐπὶ τῶν τοίγων αὐτοῦ σώζεται ἀκόμη ἡ ἡμερημηνία καὶ τὸ ἰδιόγραφον ὀνομασίου. Πρέπει νὰ ἦτο τοιαύτη τις ἐσπέρα, ὅταν ἐγράψε τοὺς στίχους. Τόσον εὐδία, τόσον γαληνιαία.

— Καὶ ἔχετε λοιπὸν συχνὰ τόσον μαγικὰς ἐσπέρας ἐπὶ τοῦ Χάρτς;

— Πολὺ συχνὰ ὄχι. Ἄλλὰ τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τῶν. Ἀπὸ τίνος ζῶμεν ἐνταῦθα ὡς ἐν Παραδείσῳ. Διὰ τοῦτο ἐπέμενον νὰ ἐπισπεύσης τὴν ἔλευσίν σου.

— Καὶ δὲν ἐφοβεῖσο μήπως σοῦ φέρω τὴν κακοκαιρίαν;

— Ὅχι τόσον, ὅσον μὴ δὲν προφθάσης τὴν καλοκαιρίαν. Δὲν ἔχεις ἰδέαν τί ἀλλοπρόσαλλος εἶναι ὁ γέρος ἐκεῖ ἐπάνω, μὲ τὸν αἰωνίως λευκὴν σκουφὸν του. Τί δύστροπος! Δι' αὐτὸ κῦτταξε νὰ κοιμηθῆς ἀπόψε καλὰ, νὰ ξεκουρασθῆς ἀπὸ τὸ ταξιδί. Νομίζω φρόνιμον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶμεν ἐνόσῳ εἶναι ἴστα καλὰ του.

— Τί! ἀμέσως αὐρίον ἐννοεῖς;

— Ναι, ναι! Πρέπει νὰ τὸν καλοπιάσωμεν· εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ τὸν κάμωμεν νὰ παρατεῖνῃ τὴν εὐμένειάν του. Δὲν νομίζεις;

— Ἀμφιβάλλω! Εἶπεν ἐγὼ, ἀναφερόμενος ὄχι τόσον εἰς τὸν τρόπον, περὶ οὗ ὠμίλει, ὅσον εἰς τὰς δυνάμεις ἡμῶν ἀμφοτέρων.

— Ὡ, βέβαια, βέβαια! Ἐξηκολούθησεν ὁ Πασχάλης, μετὰ πειρακτικῶν μειδιάματος. Ὅταν ἰδῆ, ὅτι ὁ νέος προσκνητῆς του δὲν ὁμοιάζει ἡμᾶς τοὺς βεβήλους καὶ βαναύσους, οἱ ὅποιοι τὸν ἀναβαίνομεν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ λερῶσωμεν τὴν σκουφίαν του, ὅτι ἐντὸς τοῦ ὠχροῦ τούτου μετώπου ἐγκυμονεῖται μία ἰδὴ πρὸς ἐπαινόν του, τότε βεβαίως θὰ μᾶς φερθῇ ὅπως πρέπει. Ὡς πρὸς τοῦτο ὁμοιάζει κ' αὐτὸς ὅλους τοὺς μεγάλους. Ἐν τούτοις κάμε καὶ σὺ πῶς τὸν θαυμάζεις ἀπὸ τώρα· πῶς δὲν ἤξεύρεις πόθεν ν' ἀρχίσῃς τὸ ἐγκώμιόν του.

Καί τότε σὲ ὑπόσχονται ἐπὶ τοῦ Χάρτες πολλὴν τέρψιν καὶ διδασκαλίαν.

— Λοιπὸν πάντοτε ὁ ἴδιος; Ἀνέκραξα ἐγὼ γελῶν. Πάντοτε τὸ τερπνόν, ἀχώριστον ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου; Κ' ἐλησμόνησας τὸ φιάσκο 'ς τὴν μπιρριά τοῦ Μπερνιουδάκη; Ἐδῶ ἐγελάσαμεν καὶ οἱ δύο ἀπὸ καρδίας.

— Ἐν τούτοις, εἶπεν ὁ Πασχάλης μετ' ὀλίγον σοβαρῶς, τώρα τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Τώρα δὲν πρόκειται νὰ πιθηκίσωμεν ἀπλῶς τοὺς ξενισμοὺς, νὰ μάθωμεν πῶς διαδραματίζονται αἱ κωμικοτραγικαὶ σκηναὶ γερμανικῆς μέθης, ἀλλὰ νὰ γνωρίσωμεν τὰς τοποθεσίας, ἐν αἷς ὁ νηφαλιώτατος δραματικὸς τῆς χώρας ταύτης ὑπέθεσε τὰς τὸσον μαγικὰς καὶ φανταστικὰς σκηνὰς τοῦ Φάουστ.

— Ἀλήθεια λέγεις. Ἐλησμόνησα πῶς ἡ Παραμονὴ τοῦ Μαΐου διαδραματίζεται ἐπὶ τοῦ Χάρτες. Καὶ εἶναι λοιπὸν ἐδῶ κοντὰ τὸ μέρος;

— Νά! ἐκεῖ ἐπάνω ὑψηλὰ εἶναι τὸ ὄροπέδιον, ἐφ' οὗ ἐσκηνοθέτησε τὰ ὄργια καὶ τοὺς χοροὺς τῶν Μαγισσῶν κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Μαΐου· καὶ ἔμπροσθεν, κάτω, χαίνει εἰς καταπληκτικὸν βάθος τὸ βράσθρον, τὸ ὅποιον καὶ σήμερον ἀκόμη ὀνομάζεται: ὁ Λέβης τῶν Στριγγλῶν. Παλὺ κοντὰ δὲν εἶναι· ἀλλὰ πάντοτε κοντῆτερα δι' ἡμᾶς, παρὰ διὰ τοὺς Ἀμερικανούς, οἱ ὅποιοι διαπλέουν τὸν ὠκεανὸν πρὸς ἐπίσκεψίν του.

Οὕτω κατηρχόμεθα εἰς τὴν πρὸ ἡμῶν ἀποκαλυφθεῖσαν τώρα πολίχνην, ἐγὼ μὲν ἀπεροφημένος ὑπὸ τοῦ περὶ ἐμὲ μεγαλείου, μὲ τοὺς οφθαλμοὺς προσηλωμένους πότε πρὸς τὸ ἐν πύτῃ πρὸς τὸ ἄλλο σκηνογραφικὸν θαῦμα, ὁ δὲ Πασχάλης χαιρετῶν τοὺς διαβάτας καὶ ἀντ' ἐμοῦ, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὸ κηδεμονικὸν αὐτοῦ βλέμμα ἐπ' ἐμοῦ, πρόθυμος νὰ μοὶ ὀνομάσῃ τὰς τοποθεσίας, ν' ἀριθμήσῃ τὰς εἰδικὰς μίξας ἐκάστης καλλονᾶς, ὡς ἐὰν μὴ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ὄρων ἐκείνων σπιθαμὴ γῆς, ἐφ' ἧς νὰ μὴ ἐπάτησεν ὁ πῶς του. Καὶ ὑπεδύετο τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ξεναγοῦ τὸσφ μᾶλλον ἀσμένως, καθ' ὅσον, ἀνέκαθεν εἰς τακτικὴν ἀλληλογραφίαν διατελοῦντες, δὲν εἶχομεν, κατὰ τὴν συνάντησίν μας ταύτην, πολλὰ τινα ἰδιαιτέρως νὰ διακοινώσωμεν πρὸς ἀλλήλους.

Αἱ οἰκίαι τῆς Κλάουσταλ, ἐκτὸς τῶν ἐπισημονικῶν ἰδρυμάτων, οὗτ' ἐπὶ μεγέθει οὗτ' ἐπὶ καλλονῇ διακρίνονται. Αἱ ὁδοί, δι' ὧν διερχόμεθα, ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰ ἐπ' αὐτῶν οἰκοδομήματα. Ἀνήφοροι καὶ κατήφοροι εἶναι πρᾶγματα συχὰ καὶ ἀναπόφευκτα διὰ τὴν ὄρεινὴν πολίχνην. Ἐν τούτοις πάντα ταῦτα ἦσαν ἀξιολόγως λιθοστρωμένα. Διότι μ' ὄλην τὴν ἀπροσεξίαν ἡμῶν, καὶ τὴν ἀμυδρότητα τῶν διὰ πετρελαίου παροδίων φανῶν, σπανίως προσεκοινοῦμεν ἐπὶ ἐξοχῶν καὶ οὐδέποτε ἐπέσαμεν

εἰς βόθρον τινα. Παράξενος μοὶ ἐφάνη καὶ πρωτοφανὴς ἡ προσαγορεύσις τῶν περιόντων. Διότι ἐν Κλάουσταλ οὐδένα θὰ συναντήσητε καθ' ὁδὸν χωρὶς νὰ σὰς προσαγορεύσῃ: Glück auf! καὶ ὅταν ἀκόμη τῷ εἰσθε ὄλωσ διόλου ἀγνωστος. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα ὅτι προσέφερον τὸ Καλημέρα τῶν Γερμανῶν τὸσον ἰδιωματικῶς, ὥστε νὰ παραλλάσῃ μέχρι παρεξηγήσεως. Ὅταν ὅμως ἐπίσθην, ὅτι δὲν προσεφώνουν παρὰ Ἐσο τυχηρός! ἠρώτησα τὴν αἰτίαν.

— Αἱ! αὐτὸ, βλέπεις, ἐπακολουθεῖ εἰς τὸ ἐπάγγελμά μας. — Εἶπεν ὁ Πασχάλης μελαγχολικῶς. — Καλημέρα καὶ καληνύκτα, εἰς τὸν μεταλλορύκτην λεγόμενιν, θὰ ἦτο σκληρὰ εἰρωνεῖα. Ἡμέρα δὲν ὑπάρχει διὰ τοὺς διανύοντας αὐτὴν ἐντὸς τῆς ἐρεβώδους νυκτὸς τῶν καταχθονίων, οὕτε νύξ διὰ τοὺς διαγόντας αὐτὴν ἐν ἐργασίᾳ ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν φανῶν καὶ τῶν λαμπάδων. Διὰ τοῦτο μὴ τοὺς εὐχηθῆς ποτὲ τοιοῦτόν τι, ἂν θέλῃς νὰ μὴ τοὺς ἐνθυμίσης τὴν δυστυχίαν των. Εὐχον εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ εἰς ὄντιν' ἀπαντᾷς νὰ ἦναι τυχηρός. Ὅλοι ἐδῶ ἔχομεν ἀνάγκην τῆς εὐχῆς ταύτης.

— Ἀλλὰ τί σημαίνει λοιπὸν, κύριε; ἠρώτησα ἐγὼ, γελῶν ἐπὶ τῇ σπουδαιότητι, μεθ' ἧς ὁ Πασχάλης ἤρξατο νὰ περιβάλλῃ τὸ ζήτημα.

— ὦ! εἶπεν ἐκεῖνος ἔτι μελαγχολικώτερον. — Ἡ εὐχὴ αὕτη δὲν σημαίνει, ὡς νομίζουσι πολλοί: Ἐσο τυχηρός ν' ἀνασκάψῃς κανένα ἀδάμαντα! Ἐσο τυχηρός ν' ἀνακαλύψῃς καμμίαν φλέβαν χρυσοῦ! ἀλλὰ σημαίνει διὰ τὸν πτωχὸν μεταλλευτὴν: Ἐσο τυχηρός νὰ μὴ πέσῃ κανεὶς ὑπόγειος θόλος καὶ σὲ πλακώσῃ! Ἐσο τυχηρός νὰ μὴ ἀναφθῶν τὰ ἀέρια τῶν μεταλλείων καὶ σὲ καύσουν! Καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τοιουτοτρόπως ἐφθάσαμεν μέχρι τῆς οἰκίας του, καὶ — Glück auf! ἐχαίρετήσαμεν τὴν πρὸ τῆς θύρας προσδοκῶσαν οἰκοδέσποιαν. Τουτέστιν: Ἐσο τυχηρὰ, μήπως μετὰ μίαν στιγμὴν σοὶ ἀναγγεῖλουν, ὅτι εἶσαι χήρα, ὅτι ἠτεκνώθης! Ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ὁ Πασχάλης εἶχε φροντίσει νὰ μοὶ παραχωρηθῇ κατάλυμα, ὄνομα καὶ πρᾶγμα ἀναπαυτικώτατον. Πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχον κοιμηθῆ τὸσον ἀναπαυτικὰ, τὸσον χορταστικὰ, ὅσον κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην νύκτα ἐν Κλάουσταλ. Ἴσως συνεισέφερε καὶ ἡ κόπωσίς μου πρὸς τοῦτο. Διότι μόλις ἐδειπνήσαμεν καὶ τὸ ἐπῆρα δίπλα. Τόσον ἤμην κουρασμένος ἀπὸ τὸ ταξίδιον.

Ἀλλὰ παραδόξως πως ἐγορτάσθην ὕπνον πολὺ πρὶν φέξῃ κυρίως ἡ ἡμέρα. Καὶ ἤκουον μὲν τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ πρὸ πολλοῦ ἦδη ἐγερθέντας καὶ κινουμένους, ἀλλ' ἀφοῦ ἦτον ἀκόμη τὸσον σκοτεινὰ, ἐπροτίμησα νὰ μὴ σηκωθῶ. Ἐπὶ τέλους ἔκρουσε τὴν θύραν μου σφοδρῶς

καὶ εἰσῆλθεν ὁ Πασχάλης καταθεβερεγμένος ἀνωθεν ἕως κάτω.

— Βρὲ, ἀδερφέ! — ἀνέκραξεν ἐκπεληγμένος — κοιμάσαι ἀκόμη; Εἶναι μεσημέρι! —

Ἀληθῶς εἶχον κοιμηθῆ βαθέως ὄχι μόνον καθ' ὄλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμισυ τῆς ἡμέρας! Καὶ δὲν δυσηρεστήθην μὲν τόσον ἐπὶ τούτῳ, ἐξεπλάγην ὅμως δυσαρέστως, ὅταν ἀποσύρας τὰ παραπετάσματα τῶν παραθύρων, εὗρον ὅτι τὸ δωμάτιόν μου δὲν ἐφωτίζετο περισσότερον ἀφ' ὅσον μέχρι τοῦδε. Ἡ βροχὴ ἐπιπτεν ὡς ἀπὸ μυριῶν κρουῶν· πυκνὴ ὀμίχλη ἐκάλυπτε τὰ πάντα· ὁ οὐρανὸς ἦτο μαῦρος, πῖσσα! Εὐρισκόμεθα ἐν αὐταῖς ταῖς νεφέλαις!

— Καὶ τώρα;! εἶπον πρὸς τὸν Πασχάλην, ἐκπεληγμένος ἐκ τῆς ἀπροδοκῆτου μεταβολῆς.

— Τώρα — Ὁ Θεὸς ἐλεήσει ἡμᾶς καὶ οἰκτιρήσῃ ἡμᾶς! — ἀπήντησεν ἐκεῖνος κρεμάσας τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν, ὡς ἄνθρωπος ἀπηλπισμένος. — Τί κρίμα νὰ μὴν ἔλθῃς ἐνωρίτερον! Ὅταν ἐβγήκα ἐγὼ σήμερον πρῶτ' ἐν πάγῳ εἰς τὸ μεταλλεῖον, δὲν ἐφάνετο ἀκόμη τίποτε ὑποπτον. Καὶ διὲς τί κατάστασις πραγμάτων εἰς ὀλίγων ὥρων διάστημα!

— Λοιπὸν δὲν θ' ἀναβῶμεν σήμερον εἰς τὸν Χιονόσκουφον.

— Σήμερον; — Ἀνέκραξεν ὁ Πασχάλης, οἰκτιρῶν τὴν ἀφελείαν τῆς ἐρωτήσεως. — Δὲν ἐρωτᾷς ἂν θὰ εἰμπορέσης νὰ βγάλῃς τὴν μύτη σου ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα ἐδῶ καὶ καναδὸν ἑβδομάδας, μόνον συλλογιέσαι Χιονόσκουφον! Διατί νὰ μὴ ἔλθῃς ἐνωρίτερον!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνόμισα ὅτι ὁ καλὸς φίλος μ' ἐροβέριζε, μᾶλλον ἀστεϊζόμενος, διότι δὲν ἦλθον ἐνωρίτερον, ὡς ἐπεθύμει. Τὸν ἔστειλα λοιπὸν νὰ ἐνδύθῃ στεγνότερα φορέματα, χωρὶς νὰ δώσω σημασίαν εἰς τὰς προσηρῆσεις του. Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἐβγάλαμεν τὴν μύτην μας οὔτε ἀπὸ τὸ παραθύρον. Τὴν ἐπιούσαν ἡ βροχὴ ἔπαυσεν, ἀλλὰ πυκνοτάτη λευκὴ ὀμίχλη ὑπερεπλήρου τὴν ἀτμοσφαιρὰν ἀποκρύπτουσα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὡς καὶ τὰς ἀπέναντι στέγας. Ἡνοιξα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸ παράθυρον, ἀλλ' ἠναγκάσθην νὰ τὸ κλείσω πάλιν: ἡ ὀμίχλη εἰσδύσασα εἰς τὸ δωμάτιον, ἀπεροφῆθη τόσον ταχέως ὑπὸ παντὸς ἐν αὐτῷ μαλλίνου ὑφάσματος καὶ ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων ἡμῶν, ὡς ἐὰν τ' ἀντικείμενα ταῦτα εἶχον κατασκευασθῆ ὑπὸ τοῦ θαυματουργοῦ ἐκείνου πύκου τοῦ προφήτου Ἀαρῶν! Τὴν ὀμίχλην διεδέχθη βροχὴ μετὰ σφοδροτάτου ἀνέμου, καὶ τὴν βροχὴν ὀμίχλην καὶ τὴν ὀμίχλην βροχῇ! Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ ἑκτῶ ἡμέρας ἡ προφητεία τοῦ Πασχάλη ἐθριάμβευεν. Ὁ καιρὸς ἐψυχράνθη καθ' ὑπερβολὴν, κ' ἐγὼ ἤρχισα νὰ βῆχω σφοδρότερον παρὰ ποτε. Οὕτως, ὥστε ἐπὶ τινὰ καιρὸν δὲν ἐτόλμων νὰ προ-

βάλω τὴν μύτην μου οὔτε διὰ τῶν παραπετασμάτων τῆς κλίνης.

Ἐν τούτοις ὁ Πασχάλης ἐξηκολούθει νὰ ἐξέρχεται τακτικὰ ἀνὰ πᾶσαν προμεσημβρίαν. Διότι, ἂν καὶ εἶχε διακοπὰς ὡς πρὸς τὰ μαθήματα, ὅμως διὰ τὴν πρακτικὴν του ἐξάσκησιν ἐδαπάνη τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς ἡμέρας, πότε μὲν ἐν τοῖς πλυντηρίοις καὶ χωνευτηρίοις τῶν μεταλλουργείων, πότε ὅμως ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐγκαταίσι τῆς γῆς, ἐμπειστευμένος τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐργασιῶν, ἢ σκάπτων καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ ὅποιαν φανταστικὴν ἐντύπωσιν μοὶ ἐνεποίη ὁ σάκις τὸν ἔβλεπον ἐπιστρέφοντα ἐκ τῶν μεταλλείων. Μὲ τὸν ὠμοσκεπῆ αὐτοῦ σκουφον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸν εἰδικὸν φανὸν τοῦ μεταλλευτοῦ κάτωθι τοῦ στήθους, μὲ τὴν σκυτίνην ποδιᾶν περὶ τοὺς γλουτοὺς, καὶ τὴν ἀστράπτουσαν αὐτοῦ σφύραν ἐπὶ τοῦ ὤμου, μοὶ ἐφάνετο ὡς ἐν τῶν ἀγαθοποιῶν ἐκείνων πλασματῶν τῆς γερμανικῆς μυθολογίας, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων ὑποτίθεται ἐμπειστευμένη ἡ παραγωγή καὶ ἡ ἐπιτήρησις τῶν θεσαυρῶν τῆς γῆς. Αἰδασεῖται ὄφρυς, τὸ μακρὸν καὶ πυκνὸν καὶ μελάντατον αὐτοῦ γένειον, ἡ ὠχροτάτη ὄψις, οἱ ἐκ τοῦ βάρους τῶν κοιλωμάτων αὐτῶν ζωηρῶς σπινθηροβολοῦντες ὀφθαλμοί, καὶ τις ὑπεράνθρωπος νευρικὴ δύναμις ἐμφωλεύουσα ὑπὸ τὴν διαφανῆ ἐπιδερμίδα τῶν ἰσχνῶν καὶ μακρῶν αὐτοῦ δακτύλων, μοὶ ἐπερρώνυον συνεχῶς τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην μέχρι πραγματικῆς αὐταπάτης. Μόνον τὸ εὐτράπελον καὶ φιλοπαίγμον καὶ πειρακτικὸν τῶν σιωπητικῶν τῆς μεταλλευτικῆς δαιμονίων ἐφάνετο ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐκλείπον ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Πασχάλη. Ὅσον ἡ κακοκαιρία παρετεινετο, τόσον μελαγχολικώτερος, τόσον σιωπηλότερος καθίστατο ἐκεῖνος.

Ἐπὶ τέλους τὸ κακὸν ἔξω ἐδεινώθη τόσον, ὥστε ἀκριβῶς τὴν δεκάτην πέμπτην Αὐγούστου, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν Κλάουσταλιῶν, ἐθέσαμεν τὰς θερμάστρας εἰς ἐνεργεῖαν. Πληκτικώτερος ἡμέρας δὲν ἐπέζησα ἀκόμη! Ἡ βροχὴ ἐμάστιζεν ἀκαταπαύστως τὰ παράθυρα· ὁ ἀνεμὸς ἐσύριζε λυσσαδῶς ἀπειλῶν ν' ἀνατινάξῃ τὴν στέγην τῆς οἰκίας· καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπέπιπτε τόσον ἐξαρνικὰ, τόσον λάβρος κατὰ τῆς καπνοδόχου, ὥστε ὁ καπνὸς ἐπέστρεφεν ὄλωσ διὰ τῆς θερμάστρας, πληρὸν τὸ δωμάτιον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου. Καὶ ἐνθυμούμην ἐγὼ τότε μετὰ δακρύων τὸ ἴμμενος καὶ καπνὸν ἀποθρῶσκοντα τοῖσι τοῦ ὀμνηρομαθοῦς ἱατροῦ μου, καὶ μετενόουν πικρῶς, διότι τὸν παρήκουσα. Ἐπειτα ἤρχοντο αἱ νύκτες. Ἀγριώτερον πρᾶγμα δὲν εἰμπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς. Ἡ οἰκία μας ἦτον ὠλοδομημένη ἐπὶ τῆς κατωφερείας ὑψώματός τινος, ἐφ'

οὐ ἠγείροντο ὑψηλαί τινες δρυς ἐν συμπλέγματι καὶ δύο τρεῖς γηραιαὶ πεύκαι παρ' αὐτάς. Ἡ ἀνεμοζάλη εἶχεν ἄλλοτε καταρρίψει, θραύσασα τὴν μίαν ἐκ τῶν δρυῶν· τὸ τεθραυσμένον μέρος — περίπου δύο τρίτα τοῦ δένδρου — συνεχόμενον ἐστὶ μὲ τὸν ἀρχικὸν κορμὸν, καὶ ἀποτελοῦν μετ' αὐτὸν ὀξεῖαν γωνίαν ἐξέτεινε τοὺς ἀκραιμωτάς του μέχρι τῆς οἰκίας ἡμῶν, ψαῦον διὰ τῶν ξηρῶν αὐτῶν φύλλων τὴν στέγην, ἀκριβῶς ὑπεράνω τῆς κλίνης μου. Ὄταν αἱ καταιγιίδες ἐμυκῶντο, συρίζουσαι διὰ τῶν βελονοειδῶν φύλλων τῶν πευκῶν, βοᾶσαι διὰ τῆς πυκνῆς τῶν δρυῶν κομώσεως, θροοῦσαι διὰ τῶν ξηρῶν κλαδῶν τοῦ καταπεσόντος δένδρου, ἠκούοντο, ἐπ' αὐτῆς τῆς στέγης μου, ὡς φρενῆρις σατανικαὶ συναυλίαι, τόσον ἀγρίαί, τόσον φοικαλέως φανταστικαί, ὥστε, εἶμαι βέβαιος, οὐδ' ὁ πλέον ἠλίθιος ἀνθρώπος, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὰς ἀκούσῃ χωρὶς νὰ χάσῃ τὸν ὕπνον του. Καὶ ὅταν χάσῃ τις τὸν ὕπνον του ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, ὁπόσαι ἀλλοπρόσαλλοι ἰδέαι δὲν ἔρχονται νὰ ἐπαυξήσουν τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς του! Ἐγὼ δὲν ἠδύναμην νὰ λησμονήσω τὰς Στρίγγλας καὶ τοὺς Καλλιχαρτζάρους καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ δαιμόνια, δι' ὧν ὁ ἐν Γοττίγγῃ καθηγητῆς μ' ἐφοβέριζεν, ἐὰν ἤθελον ἀναβῆ πολὺ ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ Χάρτς. Καὶ ὅμως ἐκεῖ πλησίον μου εἶχον τῶρα τὸ ὄροπέδιον, ἐφ' οὗ τὰ τερατώδη καὶ βλοσυρὰ ἐκεῖνα ἐκθρόασματὰ τοῦ Ἄδου ἐτέλουν τὰ φοικαλέα των ὄργια! Ἐκεῖ πλησίον μου τὸν Λέβητα, περὶ ὃν αἱ εἰδεχθεῖς καὶ ἡμίγυμνοι Στρίγγλαι ἐχόρευον, μὲ τὴν πιναρὰν κόμην ἐσκορπισμένην εἰς τοὺς ἀέρας, ῥίπτουσαι εἰς αὐτὸν πότε μίαν καρδίαν νεάνιδος ἀτιμασθείσης, πότε τ' ἀσπαίροντα μέλη ἀρτιγεννήτου βρέφους!

Ἐπειτα αἱ τρυγμοὶ τῶν ξηρῶν φύλλων ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μου ἠκούοντο ὡς ὄνυχες νεοκρινῶν φασμάτων προσπαθούντων νὰ παραμερίσασιν τὰς κεράμους τῆς στέγης, ὅπως εἰσβάλωσιν εἰς τὸν σκοτεινὸν κοιτώνα μου! καὶ μ' ἐγγίσει μετὰ τὰ ψυχρὰ, τὰ βρεμμένα των σάβανα.

Καὶ ἐταράσαστο λοιπὸν ἡ καρδιά μου, καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, καὶ προσεῖχον εἰς τοὺς δούπους καὶ θορύβους τῆς βροχῆς, τοὺς συριγμοὺς καὶ μυκηθμοὺς τῶν καταιγιίδων, καὶ συνεχῶς ἐνόμιζον, ὅτι διὰ τῆς φοβερῆς ἐκείνης βοῆς τῶν πρὸς τὰ δένδρα παλαιόντων ἀνέμων, διέκρινον ἀναμιχτὰ στοναχὰς πνιγομένων ἀνθρώπων, ὀλολυγμοὺς βιαζομένων γυναικῶν, κλαυθμηρισμοὺς ἐκτεθειμένων παιδίων· καὶ ὑπεράνω πάντων τούτων τοὺς σαρκαστικὸς γέλωτας, τοὺς ὀξεῖς ἀλαλαγμοὺς, τὰς στρηνιώδεις ὠρυγὰς ὄλων ἐκείνων τῶν ἐνσαρκωμένων παθῶν, ὅσα ἦσαν οἱ χαϊρέκακοι αἰτίοι τῶν ἐν τῷ σκότει τειλουμένων! . . . Τὸ διηγοῦμαι μετὰ παρέλευσιν τόσων ἐτῶν, καὶ ὅμως

—παράδοξον πρᾶγμα! — νομίζω ὅτι βλέπω τὰς σκηναίς, ἀκούω τὰς φωνὰς ἐκ νέου, καὶ κρουρὰ φοικιασὶς διατρέχει τὰ νεῦρά μου ἀπὸ ἀκρου ἕως ἀκρου! . .

[Ἐκτετατοὶ περιγραφαί.]

G. M. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΜΥΡΜΗΚΕΣ, ΜΕΛΙΣΣΑΙ ΚΑΙ ΣΦΗΚΕΣ!

«Ἀνεμφορίστως, λέγει ὁ Lubbock, οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι, ὡς ἐκ τῆς ἀνατομικῆς αὐτῶν κατασκευῆς, πλησιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὸν ἄνθρωπον· ἂν ὅμως θεωρήσωμεν τὰ ἦθη τῶν μυρμηκῶν, τὸν ἐν καινῶν ὄργανισμὸν αὐτῶν, τὰς πολυπληθεῖς κοινοτήτας, τοὺς οἴκους καὶ τὰς ὁδοὺς αἱ κατασκευάζουσι, τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ ἀνατρέφωσι καταικιδία ζῶα, πολλάκις δὲ καὶ νὰ αἰχμαλωτίζωσι τοιαῦτα, ὑποχρεούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ μύρμηκες δύνανται νὰ τεθῶσι παρὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ κλίμακῃ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως».

Εἶμαι βεβαίωτατος, ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς παρούσης ἀναλύσεως, μεθ' ὅλης τῆς ἀτελείας τῆς ὑπ' ἐμοῦ γεννησομένης περιγραφῆς, θὰ συνομολογήσῃ ἕκαστος ὅτι οἱ ἀνωτέρω λόγοι τοῦ περιπύστου συγγραφέως καὶ διασκεκισμένου μέλους τῆς ἀγγλικῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων δὲν εἶναι ὅλως διόλου ὑπερβολικοί.

Α'.

Βίος τῶν μυρμηκῶν.

Πρὶν ἢ ἐπιληθῶμεν τοῦ θέματος, ἀνάγκη νὰ προτάξω ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἀνατομίας τῶν ἐξεταζομένων ζῶων.

Ἡ ζωὴ τοῦ μύρμηκος διαίρειται εὐκρινῶς εἰς τέσσαρας περιόδους: πρώτη περίοδος εἶναι ἡ ἐν τῷ ὠφ, δευτέρα ἡ ἐν καταστάσει νύμφης ἢ κάμης, καθ' ἣν παρίσταται ἡμῖν τὸ ζῶον ὑπὸ σκωληκοειδῆ μορφήν, τρίτη ἡ ἐν καταστάσει χρυσαλλίδος ἢ βομβυκίου, καὶ τετάρτη ἡ τοῦ τελείου ἐντόμου.

Τὰ ὠὰ ἔχουσι σχῆμα ἐπίμηκες, χρῶμα λευκὸν ἢ ὑποκίτρινον· ἐκκολάπτονται δὲ ἕνα μῆνα μετὰ τὸν τόκον.

Αἱ τῶν μυρμηκῶν νύμφαι ὁμοιάζουσι καθὼς αἱ τῶν μελισσῶν καὶ σφηκῶν πρὸς μικροὺς σκώληκας, λευκοὺς, ἐσπερημένους ποδῶν, σχήματος κωνικοῦ μετ' αἰχμηρᾶς κεφαλῆς. Οἱ ἐργάται μύρμηκες περιποιῶνται καὶ τρέφουσι μετὰ μεγίστης φροντίδος τὰς νύμφας· μεταφέρουσι ταύτας ἀπὸ δωμάτιου εἰς δωμάτιον, βεβαίωτατα ὅπως θέσωσι ταύτας ἐν τῷ καταλληλοτέρῳ μέρει, καὶ προφυλάξωσιν ἀπὸ τῆς ἐπι-

1. Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ φιλολ. συλλόγῳ «Παρασοφ».

ρείας τῆς ὑγρασίας καὶ θερμότητος. Θέττουσι δὲ ταύτας συχνότατα καθ' ἡλικίας· οὕτως συνήθως παρατηρεῖ τις ἐν ταῖς φωλεαῖς τιθεμένους τὰς νύμφας κατὰ τὰ διάφορα μεγέθη εἰς 5 καὶ 6 τάξεις, ὡς οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ σχολεῖῳ.

Αἱ νύμφαι συμπληρώσασαι τὸν βίον των μεταβάλλονται εἰς χρυσαλλίδας, ἄλλοτε μὲν γυμνάς, ἄλλοτε δὲ περιβεβλημένας ὑπὸ μεταξίνου βομβυκίου, ἀποτελούσας οὕτω τὰ κοινῶς καλούμενα ὠὰ τῶν μυρμηκῶν. Διατελέσασαι ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ, ἐξέρχονται τέλεια ἔντομα. Συχνότατα ὅμως θὰ κατεστρέφοντο, ἂν ἄλλοι μύρμηκες δὲν προσήρχοντο εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν. Οὐδὲν δ' ὠραιότερον ἢ νὰ βλέπῃ τις τοὺς μύρμηκας βοηθοῦντας τὰς χρυσαλλίδας, ἵνα ἀπαλλάξωσι τοὺς πόδας των ἐκ τῆς περιβαλλούσης ταύτας μετὰξῆς, στιλπνοῦντας τὰς πτέρυγας αὐτῶν μετὰ μεγίστων προφυλάξεων καὶ ὅλως γυναικείας ἐπιθετικότητος. Τὸ τέλειον ἔντομον δὲν αὐξάνει, πᾶσα δ' ἡ αὐξήσις τοῦ ζῶου τελεῖται ἐν τῇ καταστάσει τῆς νύμφης.

Τηροῦσι δ' οἱ μύρμηκες μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των τὸ σχῆμα, ὅπερ ἔλαβον ἐξεληθόντες ἐκ τοῦ βομβυκίου.

Ἄγνωστον εἶναι πόσον διαρκεῖ ἀκριβῶς ἡ ζωὴ τῶν μυρμηκῶν, φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ βίος αὐτῶν εἶναι μακρότερος παρ' ὅ,τι κοινῶς παραδέχονται.

Πάντα τὰ συγγράμματα τῆς Ἐντομολογίας περιγράφουσι ὅτι, οἱ ἀρσενες μύρμηκες γινόμενοι τέλεια ἔντομα ἀποθνήσκουσι ἀμέσως. Ἐπίσης ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐπεκράτει ἡ ἰδέα ὅτι καὶ αἱ θήλειαι μύρμηκες μόνον ἐν ἔτος ἔζων. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ βίος τῶν θηλειῶν, καθὼς καὶ τῆς βασιλισσῆς εἶναι μακρότερος.

Τὸ σῶμα τῶν μυρμηκῶν σύγκειται ἐκ τριῶν μερῶν· τῆς κεφαλῆς, τοῦ θώρακος καὶ τῆς κοιλίας. Ἡ κεφαλὴ περιέχει τὰ κυριώτερα ὄργανα τῶν αἰσθήσεων. Ἐν αὐτῇ εὐρηται καὶ ὁ ἐγκέφαλος, ὡς δύναται καλλίστα νὰ ὀνομασθῇ τὸ ἐμπροσθεν μέρος τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Αὐτὴ φέρει τὰς κεραίας. Ὁ θώραξ φέρει τοὺς πόδας καὶ τὰς πτέρυγας ὅταν αὐταὶ ὑπάρχωσιν, ἐν αὐτῷ εὐρηται καὶ οἱ κυριώτεροι μυῶνες τῆς κινήσεως. Ἡ κοιλία περιέχει τὸν στομάχον, τὰ ἔντερα, τὰ ὄργανα τῆς παραγωγῆς, καὶ τὸ κέντρον.

Ἐν ἐκάστη μυρμηκίᾳ ἀπαντῶσι τρία εἶδη μυρμηκῶν. Οἱ ἐργάται ἢ ἀτελεῖς θήλειαι, οἱ καὶ πολυπληθέστεροι, οἱ ἀρσενες καὶ αἱ θήλειαι. — Οἱ ἐργάται δὲν ἔχουσι οὐδέποτε πτέρυγας· αἱ βασιλισσαι μύρμηκες ἔχουσι πτέρυγας, μετὰ μίαν ὅμως πτῆσιν, ἀποσπῶσι ταύτας μόναι, καὶ δὲν ἐγκαταλείπουσι ποτε πλέον τὴν μυρμηκίαν.

Ἐκτός τῶν κοινῶν ἐργατῶν, εἰς εἶδη τινὰ

μυρμηκῶν ἀπαντῶσι καὶ ἄλλοι τινὲς ἐργάται διάφοροι τὸ σχῆμα, εἰς οὓς φαίνεται ἀνατεθειμένη ἰδία τις ἐντολή. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ταμειεῖς μύρμηκες τοῦ γένους *Murmelkönig* οἱ περιγραφέντες ὑπὸ τοῦ Mac Cook, τῶν ὁποῖων ἡ κοιλία ἐξογκωθεῖσα εἰς τὸ ἐπακρον, χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη μελιτος.

Ὁ Savage παρετήρησεν εἰς τοὺς πολεμιστὰς μύρμηκας, ὅτινες ἔχουσι ἐπίσης δύο εἶδη ἐργατῶν, ὅτι οἱ μεγάλοι ἐργάται ἐβάδιζον παρὰ τὰ πλευρὰ τοῦ προσβάλλοντος σώματος, ὅπερ ἀπῆρτιζον οἱ μικροὶ ἐργάται.

«Χρησιμεύουσι, λέγει, μᾶλλον ὡς ὀδηγοί, παρὰ ὡς φύλακες. Συχνάκις θέτουσιν ὀριζοντεῖως τὴν κοιλίαν των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ συγκαταστῶντες διὰ τῶν ποδῶν των διάφορα μέρη καὶ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενοι, ἀνεγείρουσιν ὅσον τὸ δυνατόν ὑψηλότερα τὸ ἐμπροσθεν μέρος τοῦ σώματός των, ἀνοίγουσι τὰς σιαγόνων των, ἐντείνουσι τὰς κεραίας των, φαίνονται προσέχοντες καὶ ἀκροώμενοι ἐπερχόμενον κίνδυνον. Ἄλλοτε ἐπαναλαμβάνουσι μετὰ ταχύτητος τὴν προτέρα των θέσιν, τρέχουσι τῆδε κάκεισε, κινουσιν ἀπειλητικῶς τὰς σιαγόνων των, ὡς νὰ εἶχον ἀκούσει μακρὰν ταραχὴν τινα. Ὄταν δὲν ἴδωσι τίποτε, ἐπανερχονται εἰς τὴν θέσιν των, ἀναλαμβάνουσιν ἐκ νέου τὰς τάξεις των, διατελοῦντες πάντοτε ὡς ἐν προφυλακῇ». Ἐτερος φυσιοδίφης, ὁ Bates, ἀναφέρει ὅτι ἐν σώματι βαδίζοντι τοῦ εἶδους *Eciton drepanophora* οἱ μεγαλοκέφαλοι ἐργάται ἐβάδιζον μὲ κενὰς τὰς χεῖρας παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ σώματος καθ' ὀριζόμενας ἀποστάσεις, ὡς οἱ ὑπαξιωματικοὶ στρατιωτικοῦ σώματος κινουμένου». Εἰς ἄλλο τι εἶδος μυρμηκῶν *Eciton vastator* οἱ μεγαλοκέφαλοι ἐργάται φαίνονται ὅτι εἶναι οἱ πολεμισταί. Ἄν κατὰ τύχην ἐπέλθῃ καταστροφή τις ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς μυρμηκίαις, οἱ μικροκέφαλοι ἐργάται ἐπιλαμβάνονται ἀμέσως τοῦ ἔργου, προσπαθοῦντες νὰ ἐπανορθώσωσι τὴν ζημίαν, ἐν ᾧ οἱ μεγαλοκέφαλοι προπορεύονται ἀπειλητικοί, ἀνορθούμενοι, καὶ κινουντες μετ' ὀργῆς τὰς σιαγόνων των.

Αἱ τῶν μυρμηκῶν φωλεαὶ δύνανται νὰ διαίρεθῶσιν εἰς πολλὰς τάξεις. Εἶδη τινὰ καθὼς ὁ μύρμηξ (*Formica rufa*) συναζουσιν ἄχυρα ἢ φύλλα πεύκης καὶ σχηματίζουσι δι' αὐτῶν κωνικοὺς σωρούς. Ἄλλοι κατασκευάζουσι τὰς φωλεὰς των ἐν τῇ γῆ, τινὰ δὲ τῶν δωματίων εὐρηται ἀνωθεν καὶ τινὰ κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Φωλεαὶ τινὲς εἶναι ἐντελῶς ὑπόγειοι· ἕτεροι δὲ κατασκευασμένοι ἐντὸς γηραιῶν κορμῶν δένδρων. Μυρμηκίαι τινὲς ἔχουσι μεγίστην ἔκτασιν, ὁ δὲ Bates ἀναφέρει ὅτι δοκιμάσας νὰ καταστρέψῃ μυρμηκίαν τινα ἐν Παρα τῆς Βραζιλίας ἐμφυσῶν ἐν αὐτῇ καπνὸν

θείου, είδε τὸν καπνὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ πληθὺν ὀπῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἀπείχον περὶ τὰ 60 μέτρα.

Δὲν πρέπει νὰ συγγέωμεν μίαν κοινότητα μυρμηκῶν μετὰ μιᾶς μυρμηκιάς. Συγγόντα ἐκάστη κοινότης ἔχει μίαν μόνην φωλεάν, κατὰ γενικὸν ὅμως κανόνα ἐκάστη κοινότης ἔχει ἀριθμὸν τινὰ ἀποικίων. Ὁ Forel ἀναφέρει ὅτι εὑρεν εἶδος μύρμηκος τὸν *E. exsecta*, ὅπερ εἶχε 200 ἀποικίας κατεχοῦσας διάστημα ἀκτίνος 200 μέτρων.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεταιριζομένων μυρμηκῶν εἶναι μέγιστος. Ὁ Forel ἀναβιβάζει αὐτὸν μέχρι 500, 000. Οἱ μύρμηκες κατασκευάζουσι ὁδοὺς. Πολλάκις αἱ ὁδοὶ αὗται εἶναι θολωταί, σχηματίζουσαι οὕτω κεκαλυμμένους διαδρόμους. Ἄλλοτε οἱ μύρμηκες διατρύπῳσιν ἀληθεῖς σύριγγας ἐχοῦσας μέγα μῆκος. Ὁ αἰδέσιμος Hamlet Clark βεβαίως, ὅτι ἐν τῇ Νοτιῇ Ἀμερικῇ εἶδε τοιαύτην τινὰ σύριγγα διερχομένην ὑπὸ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Parahyba εἰς τι μέρος αὐτοῦ, ἐνθα τὸ πλάτος ἦτον ὅσον καὶ τοῦ Ταμέσεως κατὰ τὴν γέφυραν τοῦ Λονδίνου, δηλ. πλέον τῶν 500 μέτρων. Οἱ μύρμηκες τρέφονται δι' ἐντόμων, μέλιτος, νέκταρος καὶ καρπῶν. Εἶδη τινὰ καθὼς ὁ μικρὸς μύρμηξ τῶν κήπων *Lasius niger*, ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν δενδρυλλίων ἀναζητοῦντα τὰς φυτοφθείρας. Οἱ μύρμηκες διὰ τῶν κεραίων των θωπεύουσι μετὰ γλυκύτητος τὰς φυτοφθείρας, αἵτινες τότε ἐκκρίνουσι σταγόνα ζακχαρώδους ὑγροῦ, καταπινομένου μετ' ἀπληστίας ὑπὸ τῶν μυρμηκῶν.

Πολλάκις κατασκευάζουσι κεκαλυμμένους διαδρόμους ὅπως φθάσωσι μέχρι τῶν φυτοφθειρῶν, τὰς ὁποίας καὶ προστατεύουσι μάλιστα ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν ἄλλων ἐντόμων. Οἱ μύρμηκες ἔχουσι πολλοὺς ἐχθρούς. Οὗτοι, ἰδίᾳ δὲ τὰ τέκνα αὐτῶν εἶναι ἡ ἀγαπητοτέρα τροφή πολλῶν ζῴων. Πολυάριθμα ἐπίσης παράσιτα προσβάλλουσιν αὐτούς. Εἶδη τινὰ μυῶν ἰδίως τὸ καλούμενον *Phora* γεννᾷ τὰ ὠά του ἐπ' αὐτῶν τῶν μυρμηκῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται αἱ νύμφαι αὐτοῦ, καταστρέφουσαι τὰ διαθρέψαντα. Οἱ μύρμηκες συχνάκις προσβαλλοῦνται ὑπὸ τῶν ἄκκων. «Εἶδον λέγει ὁ Lubbock, μύρμηκα φέροντα προσκεκολλημένον ἄκκον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Πρὸ τριῶν μηνῶν εὑρίσκειτο τὸ ἄκκον ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, γενόμενον ἐπίσης μέγα ὡς ἡ κεφαλὴ τοῦ μύρμηκος, ὅστις δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῇ τούτου μόνος. Ἐπειδὴ δ' ἦτο βασιλίσα μηδέποτε ἐξερχομένη, δὲν ἠδυνήθη νὰ τῇ φανῶ χρήσιμος, ἀλλὰ καὶ εἰς οὐδέναν ἐκ τῶν συντρόφων τῆς ἐπῆλθε ἡ ἰδέα νὰ τὸ ἀφαιρέσῃ.

Κατὰ τὸν χαρακτήρα διαφέρουσι τὰ μέγιστα ἀλλήλων οἱ μύρμηκες. Ἡ *F. fusca*, μύρμηξ

δούλη, φυσικώτατα εἶναι εἰς ἄκρον δειλή. Ὁ *F. cinerea* τὸνναντίον εἶναι πεπρωκισμένος διὰ μεγίστης ἀτομικῆς ἀνδρείας. Ὁ *Polyergus rufescens*, μύρμηξ πολεμιστῆς καὶ συλλαμβάνων δούλους, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀνδρεῖος. Καὶ μόνος εὐρισκόμενος περικυκλωμένος ὑπ' ἐχθρῶν, δὲν ἐπιχειρεῖ ποτὲ νὰ διαφύγῃ ὡς θὰ ἐπραττεν ἄλλος τις μύρμηξ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει· ἀλλὰ διατρύπῃ τοὺς ἐχθρούς του δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ μετὰ μεγίστης ἐπιθετικότητος, μέχρις ὅτου πίπτει ὁ ἴδιος καταβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ *M. Scabrinodis* εἶναι δειλὸς καὶ κλέπτῆς, ὅταν οἱ ἄλλοι πολεμῶσι οὗτος κατατρώγει τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης νεκρούς. Οἱ *Tetramorium* εἶναι λαίμαργοι, οἱ *Myrmecina* ὀκνηροί.

Οὐδὲν ἄλλο ζῶον εἶναι φιλεργότερον τῶν μυρμηκῶν, μηδ' αὐτῶν τῶν μελισσῶν καὶ σφηκῶν ἐξαιρουμένων. Οἱ μύρμηκες ἐργάζονται νυχθημερὸν καὶ ἐν καιρῷ τῶν μεγίστων θερμῶν κρυσάνων. Ἀσχολοῦνται μεταφέροντες τὰς νύμφας ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τῆς ὅρις πρωϊνῆς ὥρας μέχρι τῆς 7^{ης} ἑσπερινῆς.

Ἀγγλος τις φυσιοδίφης ὁ Gouldt ἀναφέρει παίρνειά τινὰ ἢ μάλλον γυμνάσια τῶν μυρμηκῶν. Ὁ Huber ἐπίσης μνημονεύει τοιοῦτου τινός. «Οἱ μύρμηκες, λέγει, ἠνωρθοῦντο στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ τελευταίου ζεύγους τῶν ποδῶν των, ἐθώπευον ἀλλήλους διὰ τῶν κεραίων των, ἐπροσποιούντο πολέμους καὶ ἐφαίνοντο παίζοντες κρυφτό». Ὁ Forel διηγεῖται ὅτι εἶδεν ἐργάτας μύρμηκας συμπλεκόμενους διὰ τῶν ποδῶν ἢ διὰ τῶν σιαγόνων, κυλιόμενους κατὰ γῆς, μετ' ὀλίγον ἐγκαταλείποντας ἀλλήλους, σπεύδοντας, εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους τῶν ὀπῶν. Ταῦτα πάντα ἄνευ ὀργῆς πράττοντας. Ἦτο βέβαιον ὅτι τὰ πάντα ἐτελοῦντο φιλικῶς.

Τέλος οἱ μύρμηκες εἶναι ζῶα εἰς ἄκρον καθαρά, ἀλληλοκαθαριζόμενα, πολλάκις δὲ καὶ λείχοντα ἀλλήλα χάριν καθαριότητος.

[Ἔσται συνέχεια].

N. X. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ.

ΠΩΣ ΕΙΡΓΑΖΕΤΟ Ο ΔΟΥΜΑΣ

Συνέχεια καὶ τέλος (ὁ δὲ τὰ 13)

«Θέλων νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' ἐμοῦ ἡσύχως περὶ σχεδίων καὶ συνδυασμῶν φιλολογικῶν ὁ Δουμάς μετ' ἐπισημάνσεων ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν ἐξοχικὴν του οἰκίαν», λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς *Κόρης τοῦ Δισχύλου*, Autran. «Κατόκει τότε ἐν Ἀγίῳ Γερμανῷ, οὐχὶ μακρὰν τοῦ δάσους, ἐν προσωρινῷ περιπτέρῳ, κατέναντι τοῦ περιωνύμου μεγάρου Μόντε-Χριστοῦ, ὅπερ ἐκτίζε

τότε, καὶ τοῦ πύργου ἐκείνου, οὗτινος ἐκάστη πέτρα ἐμελλε νὰ φέρῃ τὸν τίτλον ἑνὸς τῶν συγγραμμάτων του. Ἐρθασατὸ ἑσπέρας. Ἐβίου κατόμονος· μετ' ὑπεδέξατο φιλοφρονέστατα, μετ' ὠδήγησεν εἰς θάλαμον μετὰ χάριτος ὅλους γυναικίους ἐσκευασμένον· ἀπεκοιμήθη ἐν μέσῳ ἀρώματος πάσσουλης καὶ ὠνειρεύθη μακρὸν ὄνειρον τῶν Παραμυθίων τῆς Χαλιμάς

«Τὴν ἐπαύριον, ἐνῶ τὸ πνεῦμά μου ἐκυμαίνετο ἐτι μεταξὺ ὑπνου καὶ ἐγρηγόρευσεως, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον μικρὸς αἰθίοψ βελουδίνην φορῶν στολὴν.

«— Ὁ κ. Δουμάς, μοὶ εἶπεν, ἐρωτᾷ τί ἐπιθυμεῖ ὁ κύριος νὰ φάγῃ εἰς τὸ πρόγευμά του.

«— Εἶπε τοῦ κ. Δουμάς ὅτι μοὶ εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορον.

«Ὁ αἰθίοψ ἐπανήλθε μετὰ μίαν στιγμὴν.

«— Ὁ κ. Δουμάς, εἶπεν, ἐπειδὴ θὰ μαγειρεύσῃ ὁ ἴδιος, ζητεῖ νὰ τοῦ δώσῃ ὁ κύριος τὸν κατάλογον τῶν φαγητῶν ποῦ τοῦ ἀρέσουν, διότι ἀλλέως ὁ κύριος εἰμπορεῖ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ κ. Δουμάς ἔκαμε μόνον ὅσα φαγητὰ εἰξευρε νὰ κάμῃ.

«Ἐγέλασα πολὺ διὰ τὴν ἀξίωσιν ταύτην τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἀντίπαλος ὢν τοῦ Σικισπέιρου, ἠθέλε νὰ εἶνε συγχρόνως καὶ ἐφάμιλλος τοῦ Καρὲμ καὶ εἶπα τυχαίως δύο ἢ τρεῖς ὀνόματα φαγητῶν, τὰ ὁποῖα ὁ μικρὸς μαζὺρος διεβίβασε πρὸς τὸν κύριόν του.

«Δὲν ἐβράδυνα ἄλλως τε νὰ μεταβῶ κ' ἐγὼ πρὸς συνάντησίν του. Εὑρον αὐτὸν ἐν τῷ μαγειρείῳ, πρὸ μεγάλης δρυϊνῆς τραπέζης, κρατοῦντα εἰς τὴν χεῖρα τὰ μαγειρικά του σκεῦη, φοροῦντα πανταλόνιον ἐκ μαύρου βελούδου, ἄνευ ἐπενδύτου, τὴν κόμην ἐν ἀταξίᾳ ἔχοντα. Θραύων δὲ τὰ ὠά καὶ ταιγαρίζων ὀρνίθιον συνδιελέγετο μετ' ἐμοῦ συγχρόνως περὶ τέχνης· μοὶ ὠμίλει μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ καινοτροπίας καὶ τῆς τόλμης περὶ τὸ κρίνειν. Δὲν ἐσέβετο πάντα τὰ καθιερωμένα ἀριστουργήματα. Ἄν προσέκρουσε καὶ ἐκλόνηζε κατὰ τὴν διάβασίν του τὰς στεροστεράς δόξας, τὸσφ τὸ χειρότερον δι' αὐτάς. Φαντάσθητε ὅτι κατὰ τὴν ῥύμην τῆς συνδιαλέξεως κατήντησε νὰ μοὶ εἶπῃ: «Μοῦ ἔρχεται ὄρεξις νὰ κάμω καὶ ἐγὼ δράμα τὸν *Sidne*!» Ἐπειτα, μετὰ βραχυταίνων σιωπῆν: «Διατί δὲν κάμνετε καὶ σεῖς τὴν *Faithful*»; Τότε, ὡς ἐννοεῖτε, διεμαρτυρήθη· ἀλλ' ὄχι, μοὶ ἀπέδειξεν ὅτι ὑπῆρχεν εἰσέτι εἴτε ἐν τῇ ἰσπανικῇ παραδόσει, εἴτε ἐν τῷ δράματι τοῦ Εὐριπίδου τὸ δυνάμενον ν' ἀνανεώσῃ, μεταμορφώσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ τὰ δύο ἀριστουργήματα τοῦ κλασικοῦ μας θεάτρου. Τοιαύτη ἦτο ἡ εὐγλωττία τοῦ διαβολοανθρώπου ἐκείνου, ὥστε σχεδὸν ἐπέσιθην. Ἄμα δ' ἀπελθὼν, ἔδραμον νὰ ἀναγνώσω πάλιν τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου καὶ... ἐννοεῖτε τί ἔκαμα.

«Διῆγον ἐκεῖ εὐδαιμονέστατον βίον, ἀμέριμνος, περὶ οὐδενὸς σκεπτόμενος. Ὅταν, κατὰ τύχην, ἀφυπνίζομην τὴν νύκτα, ἐβαυκαλώμην ὑπὸ κράτου τινὸς ἐλαφροῦ, συνεχοῦς, μονοτόνου, ὅστις ἔπαυε κατὰ διαλείμματα καὶ ἤρχιζε πάλιν μετ' ὀλίγον. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἤκουσα τὸν κράτον τοῦτον ἀνησυχῆσα, μὴ ἐννοῶν πόθεν προήρχετο. Ἦτο ἀπλούστατα ὁ ἐπὶ τοῦ χάριτου τριγμὸς τῆς γραφίδος τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου, ἐργαζομένου ἐν τῷ παρακειμένῳ δωματίῳ. Συνέγραφε τότε ἐν τῶν δύο του ἀριστουργημάτων, τοὺς *Τρεῖς Σωματοφύλακας* ἢ τὸν *Μορτεχρίστον*, ἀγνοῶ πότερον. Ἀφυπνίζομενος καθ' ἐκάστην νύκτα, τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὑπὸ πόνου τοῦ στομάχου, δὲν ἔχανε τὸν καιρὸν του. Ὅπως χρησιμοποίησε τὰς ὥρας τῶν ἀλγηδόνων τοῦ ἠγείρετο, ἐλάμβανε τὴν γραφίδα, τὴν ἀκαταπόνητον ἐκείνην γραφίδα, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ, διὰ τῆς ἠχηρᾶς του φωνῆς ἐκάγχαζε θορυβωδῶς· ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ διαλόγου εἶχε γράψῃ εὐφρέως τι καὶ ἐγέλα πρῶτος αὐτός. Ὅποια ἀγαθὴ καὶ ἀφελὴς καὶ ῥωμαλέα φύσις!

«Ἄμα ἐπήρχετο ἡ ἡμέρα, τὸν ἔβλεπον ἐνίοτε διὰ τῶν ὑάλων τῶν παραθύρων μου περιπατοῦντα ἐν τῷ κήπῳ του, γυμνὸν τὴν κεφαλὴν, τὸν χιτῶνα ἡμίανοικτον ἔχοντα ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ χιών τοῦ Φεβρουαρίου ἐπιπτε κατὰ νιφάδας, ὁ ἀνεμὸς ἐσύριζε παγετώδης, ἀδιάφορον· αὐτὸς ἐβάδιζε, τὴν προσοχὴν του πᾶσαν ἔχων πρὸς τὸ ἔργον του, εἰσερχόμενος κατὰ διαλείμματα εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο σκιαδῶν, αἵτινες ὑψοῦντο εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου, καὶ ὢν ἡ μία περιεῖχε τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, ἡ δ' ἑτέρα συλλογὴν πιθήκων ἢ ἀπεκαλεῖτο Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν. Ἦσαν τεσσαράκοντα; Ἄγνοῶ. Εἰξεύρω μόνον ὅτι τινὲς ἔφερον ὀνόματα ἀκαδημαϊκῶν. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ ἐπανελάμβανε τὸ ἔργον του, ἀφίνων τὰς νιφάδας τῆς χιόνος νὰ τήκωνται ἐπὶ τῆς οὐλῆς του κόμης καὶ τῶν εὐρέων του ὤμων.

«Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξοχῆς οἰκίας του ἀναχώρησίν μου, συνήντησα αὐτὸν ἐν Παρισίῳ.

«— Ποῦ πηγαίνετε ἀπ' αὐτοῦ; μετ' ἠρώτησεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πεζοδρομίου εἰς τὸ ἕτερον.

«Καὶ χωρὶς ν' ἀναμείνῃ τὴν ἀπάντησίν μου:

«— Θὰ ἔρχεσθε δίχως ἄλλο εἰς τὴν κηδείαν τῆς δεσποινίδος Μάρς, τὴν ὁποίαν κηδεύομεν σήμερον.

«— Ἐγὼ! ἀπήντησα, μετ' ἐπί τῷ τίτλῳ νὰ ἔλθω;

«— Ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς.

«— Εἰμαι τόσον ὀλίγον!

«— Πολὺ ἢ ὀλίγον, αὐτὸ δὲν βλάπτει, ἐλάτε· θὰ σὰς φέρῃ εὐτυχίαν· δὲν προστριβεται κανεὶς ἀνωφελῶς πρὸς τὴν δόξαν.

•Μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ προὔχωρήσα-
 μεν. Ἄμα ἐφθάσαμεν ὑπὸ τὸ περιστύλιον τοῦ
 ναοῦ τῆς Μκγδαληνῆς, συνηγήσαμεν τὸν Βί-
 κτορα Οὐγκώ. Δευτέρων τότε φράν τὸν ἔδλε-
 πον. Ἡ πομπὴ ἤρχισε βαδίζουσα. Ὁ Οὐγκώ,
 ὁ Δουμάς καὶ ἐγὼ δεξιῶς, εὐρέθημεν συνηνωμέ-
 νοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς
 Μκγδαληνῆς μέχρι τοῦ νεκροταφείου τοῦ *Père*
-Lachaise· τὰ δύο πεζοδρόμια τῶν βουλευσα-
 ρίων ἦσαν κατὰ μεσοτὰ τοῦ ἀναριθμητοῦ ἐκείνου
 πλήθους, ὅπερ προσελκύνουσιν ἐν Παρισίοις πᾶ-
 σαι αἱ ἐνδοξοὶ κηδεῖν· δεξιῶς, ἀριστερῶς, χιλιά-
 δες περιέργων ἐψιθύριζον πρὸς ἀλλήλους, δεικνύ-
 οντες διὰ τοῦ δακτύλου τῶν τὰ ἔξοχα τῆς πα-
 ρελάσεως πρόσωπα: «Νᾶ, ὁ Οὐγκώ! νᾶ, ὁ Δου-
 μάς! ἔλεγεν πανταχόθεν καὶ οὐδέποτε ἤκουσα
 νᾶ εἰπουν—Νᾶ, ὁ Οὐγκώ! Ἄναξέρω τοῦτο μόν-
 ον ὅπως ἀποδείξω πόσον μεγάλη ἦτο ἡ δημο-
 τικότης τοῦ Δουμά κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.
 Ὁ Οὐγκώ οὐδὲν εἶχεν εἰσέτι κάμει ὅπως κατα-
 κτήσῃ αὐτὴν, οὐδὲν ἐκτὸς ἀριστοουργημάτων.
 Ὅθεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀντεπροσώπευε μᾶλλον
 τὴν ἀπλὴν μεγαλοφυΐαν ἢ ἐν τῶν προσώπων
 ἐκείνων τὰ ὁποῖα δεικνύουσι διὰ τοῦ δακτύλου
 τὰ πλήθη.

•••

Ἐπὶ τοῖς ἀποκαλυπτηρίοις τοῦ ἐν τῇ πλα-
 τεῖᾳ *Maléherbe* στηθέντος ἀνδριάντος τοῦ
 Ἀλεξάνδρου Δουμά πολλά ἀνέκδοτα αὐτοῦ καὶ
 αὐτόγραφα καὶ εἰκόνες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ πολ-
 λῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων, ὧν τινες ὀλόκληρα
 φύλλα ἀφιέρωσαν πρὸς τοῦτο. Μεταξὺ ἄλλων
 περιεργωτάτη εἶνε ἡ ἐπομένῃ σελίς ἐκ λευκώ-
 ματος γαλλίδος δεσποίνης περιέχουσα ἐρωτή-
 σεις καὶ παρ' αὐτὰς ἰδιογράφους ἀπαντήσεις
 τοῦ Δουμά:

Ποία εἶνε ἡ προσφιλέσ σου ἀρετὴ; — Ἡ εὐ-
 ποία.

Ποία εἶνε τὰ προσφιλή σου παρὰ τῷ ἀνδρὶ
 προτερήματα; — Ἡ ἐπιεικεία.

Ποία εἶνε τὰ προσφιλή σου παρὰ τῇ γυναικὶ
 προτερήματα; — Ὁ ἔρωσ.

Ποία εἶνε ἡ προσφιλέσ σου ἐνκαχόλησις; —
 Ἡ ἐργασία.

Ποῖον εἶνε τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ
 χαρακτηρῶσ σου; — Ἡ ἀμεριμνησία.

Τί θεωρεῖτε κατ' ἐξοχὴν εὐτυχίαν; — Τὸν
 ἀμοιβαῖον ἔρωτα.

Τί θεωρεῖτε κατ' ἐξοχὴν δυστυχίαν; —
 Τὴν ἀπόλειπν προσφιλοῦς ὄντος.

Ἄν δὲν εἴσθε σαῖς, τί ἠθέλατε νᾶ εἴσθε; —
 Οὐγγώ.

Ποῦ προτιμάτε νᾶ ζῆτε; — Πανταχοῦ, ἀρ-
 κεῖ νᾶ ἔχω χαρτίον, γραφίδα καὶ μελάνην.

Ποῖοι εἶνε οἱ προσφιλεῖς σου πεζογράφοι; —
 Ὁ Βάλτερ Σκώτ, ὁ Κούπερ, ὁ Μεριμέ.

Ποῖοι εἶνε οἱ προσφιλεῖς σου ποιηταί; — Ὁ
 Οὐγγώ, ὁ Λαμάρτιν, ὁ Μυσσέ.

Ποῖοι εἶνε οἱ προσφιλεῖς σου ζωγράφοι καὶ
 μελοποιοί; — Ὁ Ρεμβράν, ὁ Ροῦβενς, ὁ Βέμ-
 περ, ὁ Βελίνης.

Ποῖοι εἶνε οἱ προσφιλεῖς σου ἥρωες ἐν τῇ
 πραγματικῇ ζωῇ (τῇ ἱστορίᾳ); — Ὁ Ἰησοῦς
 Χριστός, ὁ Ἰούλιος Καίσαρ.

Ποῖοι εἶνε αἱ προσφιλεῖς σου ἥρωίδες ἐν τῇ
 πραγματικῇ ζωῇ; — Ἡ Μκγδαληνῆ, ἡ *Jean-
 ne d'Arc*, ἡ Καρλόττα Κορδαί.

Ποῖοι εἶνε οἱ προσφιλεῖς σου ἥρωες ἐν τῷ
 μυθιστορηματικῇ ἢ τῷ μύθῳ; — Ὁ Τσακίλδ Ἀ-
 ρολδ, ὁ Μοντε-χριστος, ὁ Ἀρτανιάν, ὁ Δόν
 Ζουάν, ὁ Χάμλετ.

Ποῖοι εἶνε αἱ προσφιλεῖς σου ἥρωίδες ἐν τῷ
 μυθιστορηματικῇ ἢ τῷ μύθῳ; — Ἡ Ἀρτεμις
 Βερνόν, ἡ Μερσεδῆ, ἡ Νιόβη.

Ποία εἶνε ἡ προσφιλέσ σου τροφή καὶ τὸ
 προσφιλέσ σου ποτόν; — Ὁ ἄρτος, τὸ ὕδωρ.

Ποία εἶνε τὰ προσφιλή σου ὀνόματα; —
 Ἐμμκ, Μκρία, Πέτρος.

Ποῖον εἶνε τὸ ἀντικειμενὸν τῆς μεγαλειτέ-
 ρας σου ἀντιπαθείας; — Δὲν μισῶ οὐδέν καὶ
 οὐδέν.

Ποίους χαρακτηρῶσ μισεῖτε περισσότερο ἐν
 τῇ ἱστορίᾳ; — Τὸν Κᾶτωνα, τὸν Φίλιππον Β',
 τὸν Λουδοβίκον ΙΔ'.

Ποία εἶνε ἡ ἐνεστώσα κατάστασις τοῦ πνευ-
 ματός σου; — Ἡ προσδοκία τοῦ θανάτου.

Εἰς ποῖον σφάλμα δεικνύετε περισσότερο
 ἐπιεικείαν; — Τὰ συγχωρῶ ὅλα ἐκτὸς τῆς συ-
 κοφαντίας, τῆς κλοπῆς καὶ τοῦ ψεύδους.

Ποῖον εἶνε τὸ προσφιλέστερόν σου ἐμβλημα;
 — Ἡ ἐλευθερία — *Deus debet, deus dabit*,
 ὁ Θεὸς ἔδωκε, ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ.

κ.

ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ
 καὶ ὁ μέγας ἀγιασμός.

Ἰορδάνης. Ἄν ἐν τῇ γεωγραφίᾳ δὲν κα-
 τέχει ἐπίσημον θέσιν μετὰ τῶν ποταμῶν ὁ
 Ἰορδάνης, διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ὅμως τελεσθέντα ἐ-
 γένετο ὁ ἐνδοξότερος τῆς γῆς ποταμός. Παρὰ
 τὰς ὄχθας αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ τε-
 λευταῖος καθηγητὴς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης,
 ἠνέφξε τὴν μεγάλην αὐτοῦ σχολὴν, ἣτις ἐγένε-
 το ἐξάκουστος εἰς ὅλον τὸν κόσμον, διότι προ-
 ητοίμασε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου καὶ ἔδειξε τὸν
 ἐλθόντα λυτρωτὴν. Ἐδρα τῆς περιφήμου αὐ-
 τῆς σχολῆς πιστεύεται σήμερον ὅτι ἦτο τὸ πέ-
 ραν τοῦ Ἰορδάνου πρὸς τὴν ἐρημον σπῆλαιον,
 οὗτινος τὸ ἕδαφος γονυκλιτοῦντα καταφιλοῦσι
 τὰ πλήθη, διότι ἐν αὐτῷ λέγεται ὅτι ἐφησὺ-
 χαζεν ὁ Ἰωάννης φεύγων τὰ ψύχη τοῦ χειμῶ-

νος καὶ τὰ θάλπη τοῦ θέρους, καὶ εἰς αὐτὸ
 πολλάκις καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰσῆρχετο μετὰ τοῦ κα-
 θηγητοῦ τῆς ἐρήμου συνομιλοῦντες. Παρὰ τὰς
 ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐγένετο καὶ ἡ μα-
 κρὰ πρὸ τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ συζήτη-
 σις, ἣν ὁ Κύριος διὰ τοῦ «Ἄρες ἄρτι» διακό-
 πτων, πείθει τὸν Ἰωάννην νᾶ κατέλθῃ μετ' αὐ-
 τοῦ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου καὶ βαπτίσῃ
 αὐτόν.

Ὁ Ἰορδάνης πηγάζει ἐκ τῶν ὑπηρεϊῶν τοῦ
 Λιβάνου ὄρους, τοῦ ὁποίου τὰς ὑψικαρήνους
 καὶ ὑπερμεγέθεις κέδρους οἱ Ἑβραῖοι ἐφρόνου,
 ὅτι αὐτός ὁ Θεὸς εἶχε φυτεύσει. [ψαλμ. ΡΓ',
 16]. Δύω δ' εἰσὶν αἱ μεγάλαι πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ
 τούτου, ἡ *Ἰὸρ* καὶ ἡ *Δάν*, αὐταὶ εἰς τὴν Καισα-
 ρεϊαν τοῦ Φιλίππου συνενούμεναι ἀποτελοῦσι
 τὸν Ἰορδάνην, ὅστις ἐκ
 τῆς συνενώσεως τῶν δύο
 τούτων πηγῶν Ἰὸρ καὶ
 Δάν, Ἰορδάνης ἐκλήθη.

Ὀλίγον μετὰ τὴν συν-
 ἔνωσιν αὐτοῦ ὁ Ἰορδάνης
 σχηματίζει τὴν μι-
 κρὰν λίμνην Μερωνίαν
 ἢ Σεμηγωνίτιδαν, μετὰ
 τρεῖς ὥρας πρὸς μεση-
 μερῖαν σχηματίζει τὴν
 λίμνην Γενησαρέτ, ἣν
 διὰ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς
 οἱ Ἑβραῖοι καὶ Θάλασ-
 σαν ἐκάλου. [Θάλασ-
 σα τῆς Γαλιλαίας, Θά-
 λασσα τῆς Τιβεριάδος].
 Περὶ τὴν λίμνην ταύ-
 την ἐκείντῳ ποτε ἡ Τι-
 βεριὰς, τὰ Μάγδαλα, ἐξ
 οὗ ἡ Μκγδαληνὴ Μκρία,
 ἡ Χοραζὶν καὶ ἐν τῇ εἰς-
 βολῇ τοῦ ποταμοῦ ἡ
 Καπερναούμ, ἣν ὁ Κύ-
 ριος, ὡς τὴν διαρκῆ πό-
 λιν τῆς ἑαυτοῦ κατοικίας ἐξελέξατο.

Ἐξερχόμενος εἰτα τῆς λίμνης ταύτης ὁ Ἰο-
 ρδάνης, μετὰ 30 περίπου ὥρων ροῦν μετ' ἐκ-
 πληκτικῆς εἰς τινὰ μέρη ταχύτητος πίπτει εἰς
 τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, ἐν ἣ οὐδὲν ζῆ ζῶον,
 οὐδὲν φυτὸν φύεται.

Χιλιάδες εἰσὶν οἱ χριστιανοὶ οἱ κατ' ἔτος ἐν
 τῷ ποταμῷ τοῦ Ἰορδάνου λουόμενοι· ἀπειρος
 ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς τῶν περιγραφόντων τὴν ἐκείσε
 κίνησιν, τὴν χαρὰν, τὸ σέβας, τὰς προσευχὰς,
 τὰς γονυκλισίας καὶ τὰ φιλήματα, ἅτινα προσ-
 φέρουσιν οἱ πιστοὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ
 ἐκείνου, εἰς ὃν ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος. Ἐκαστον
 ἔθνος δεικνύσιν ἴδιον τρόπον σεβασμῶ καὶ τί-
 θηαι μείζονα ἀξίαν εἰς ἰδιαίτερόν τι ἀντικεί-
 μενον τοῦ Ἰορδάνου, οἱ μὲν θεωροῦσιν ἱκανόν

μόνον νᾶ ἴδωσι τὸν ποταμόν, καὶ οὗτοι εἰσὶν
 ἐν γένει οἱ ξένοι καὶ ἰδίως οἱ Γερμανοὶ, ἕτεροι
 βαπτίζονται ἐν αὐτῷ ἔχοντες ἀναδοχὸν κατ'
 ἀπομίμησιν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Τίς ἀ-
 γνοεῖ τοὺς περιφήμους *Χατζήδες*; ἕτεροι λαμ-
 βάνουσι μεθ' ἑαυτῶν νέον λευκὸν ὕψασμα, ὅπερ
 βαπτίζουσιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, διότι τοῦτο θέ-
 λει χρησιμεύσει αὐταῖς ὡς τὸ νεκρικὸν αὐτῶν
 σάβανον, ἄλλοι κόπτοντες κλάδους ἐκ τῶν παρ-
 οχθίων δένδρων τοῦ Ἰορδάνου, σχηματίζουσι
 βάρβδους, ἃς ἐμβαπτίζουσιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, θεω-
 ροῦντες τὴν βάρβδον ταύτην ὡς τὴν πολυτιμω-
 τέραν τοῦ βίου αὐτῶν βακτηρίαν· οἱ ἡμέτεροι
 πρόγονοι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐθίμων, ἅτινα ἐ-
 ποιοῦν εἰς Παλαιστίνην μεταβαίνοντες, ἠγύ-
 ραζον καὶ ἴδια ἀγγεῖα, εἰς ἃ ἔθετον ὕδωρ τοῦ

Ἰορδάνου, ὅπερ μετὰ
 πολλῆς προσοχῆς καὶ
 εὐσεβείας ἀπεχόμενον εἰς
 τὰς ἑαυτῶν πατρίδας,
 φρονούντες ὅτι οὐδὲν πολ-
 υτιμώτερον δῶρον ἡ-
 δύναντο νᾶ ποιήσασι
 τοῖς οικείοις αὐτῶν ἢ δι-
 δόντες σταγόνας τινὰς
 γνησίας τοῦ Ἰορδάνου,
 εἰς οὗ τὰ ὕδατα αὐτός
 ὁ Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη.

Ἐν δ' ἐκ τῶν ἱστορικῶν
 τούτων ἀγγείων περιε-
 σώθη καὶ ἐν τῷ ἐνταῦθα
 μουσεῖῳ τῆς Ἀρχαιολ.
 Ἐταιρίας ἐν τῇ αἰθούσῃ
 τῶν Ἀττικῶν εἰδωλίων
 (Συλλογὴ 2 ἀριθ. 613).
 οὗτινος τὴν εἰκόνα ἐν-
 ταῦθα παρέχομεν.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο [ὑ-
 ψους 0, 27] χάριν ἀσφα-
 λείας ἦν ἐκ μαλύδου, ἐ-
 κατέρωσε φέρον δύο λα-

βάς, δι' ὧν ἀνηρτάτο ἀπὸ τῶν ὤμων τῶν ἱερῶν
 ὀδοιπόρων. Ἡ εἰκὼν ἦν ἐν τῷ μέσῳ φέρεϊ, ἐστὶ νο-
 μίζομεν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, διότι
 ὠσαύτως τὸν ἅγιον Γεώργιον φέρεϊ καὶ ἕτερον
 πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀγγεῖον, ὅπερ εἶδομεν
 ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ καταστήματι τοῦ κ. Πο-
 λυχρονοπούλου· πιθανῶς δὲ κατεσκευάζοντο
 ταῦτα ἐν τῇ πρὸ τῶν Ἱεροσολύμων πόλει τῆς
 Λυδίας, ὅπου ὁ τάφος καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Γε-
 ωργίου. Ὑπὸ τὴν εἰκόνα εἰσὶ τὰ γράμματα:
Αευτέρι ἀξήσκι 1746: ὁ κτήτωρ ἢ ὁ κατα-
 σκευαστὴς τοῦ ἀγγείου. Ἐκατέρωσε περικο-
 σμεῖται διὰ κλάδων ἀπλῆς τέχνης, ὡς καὶ αἱ
 λαβαὶ δι' ἱκανῶν σφιριδίων.

Ἱστορία τῆς εορτῆς. Ἡ ἐορτὴ τῶν Θεο-
 φανείων ἐστὶν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων εορτῶν

της Ἐκκλησίας, κατὰ τινες λαβοῦσα ὑπαρξίν ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἀποστολικοῖς χρόνοις. Οἱ τοῦτο δὲ φρονούντες, στηρίζουσι τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πρὸς Τίτον 6' 11 χωρίου «ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις» ἐν ᾧ φρονοῦσιν ὅτι ὁ Παῦλος ταύτην τὴν ἑορτὴν ὑπαίνισσεται.

Οἱ τάναντία ὁμοῦ φρονούντες στηρίζονται ἐπὶ τινος χωρίου τοῦ Ὁριγένους, ὅστις, τὰς ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας ἀριθμῶν, οὐδὲν περὶ ταύτης ἀναφέρει.

Οὐδεὶς ὁμοῦ ἀντιλέγει ὅτι ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων ἐστὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἑορτῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς τὸ παλαιὸν καὶ ἡ γέννησις τοῦ Σωτῆρος συνεορτάζετο.

Ἡ συγχώνεσις δὲ τῆς ἑορτῆς τῶν γενεθλίων τοῦ Ι. Χ. μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Φώτων ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ καθόλου πνεύματος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἧτις πολὺ περισσύτερον προσεῖχε εἰς τὸν μετὰ τὸ 30 ἔτος δημόσιον τοῦ Ι. Χ. βίον, εἰς τὸ κήρυγμα, εἰς τὸν θάνατον καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἢ εἰς τὴν νηπιότητα τοῦ Κυρίου. Ἦδη Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τὰς ἀνερευνήσεις καὶ τὰς ἐκ περιεργείας πολυειδεῖς ἐξετάσεις περὶ τῆς νηπιότητος τοῦ Ι. Χ. καλεῖ ἀνωφελεῖς κόποις.

Ἡ ἑορτὴ τῆς Βαπτίσεως, καὶ οὐχὶ τῆς Γεννήσεως καλεῖται *Ἐπιφάνια*, λέγει ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος, ἐπειδὴ «οὐχ ὅτε ἐτέθη τότε πᾶσιν ἐγένετο κατὰ δὴλος, ἀλλ' ὅτε ἐβαπτίζετο.» Ἡ ἑορτὴ τῆς βαπτίσεως τοῦ Ι. Χ. καλεῖται καὶ *Θεοφάνια*, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπισημῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ «Οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ἠδόκησα» ἀνεκήρυξε τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν ἀληθῆ υἱὸν τῆς εὐδοκίας τοῦ Πατρὸς καὶ ἐφάνη ἡ θεότης αὐτοῦ.

Ὡσαύτως ἡ ἑορτὴ αὕτη καλεῖται ἡ *Ἀγία τῶν Φώτων ἡμέρα*, ἐπειδὴ κατὰ Γρηγόριον τὸν Νύσσης ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀρχὴν τὸ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει τοῦ ἀληθινοῦ φωτός τοῦ φωτίζοντος πάντα ἀνθρώπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον», ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐφωτίσθη ἡ ἀνθρωπότης. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ ὕμνοι τῆς ἑορτῆς πολυτρόπως ἐκφράζουσιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα καλεῖται *φῶς καὶ φωτισμός*, τὰ δὲ βαπτιστήρια ἐκαλοῦντο *φωτιστήρια*, οἱ πρὸς τὸ βάπτισμα ἐτοιμαζόμενοι ἐκαλοῦντο *φωτιζόμενοι*, οἱ δὲ βαπτισθέντες *φωτισθέντες*. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ καταρχομένοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἄξιοι κρινόμενοι ἐδέχοντο τὸ βάπτισμα πρὸς ζωὴν δ' ἀναπαράστασιν τῆς ἐν Ἰορδάνῃ καθόδου τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἀπὸ τῆς στέγης τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἐκκλησίας βαπτιστηρίων ἐκρέματο χρυσῆ ἢ ἀργυρᾷ περιστερᾷ, ἐν ἧ, ὅπως ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ κιβωρίου ἀνωθεν τῆς ἀγίας Τραπεζῆς περιστερᾷ ἐφύλαττον τὸν ἅγιον ἄρτον, οὐ-

τω καὶ ἐν τῇ τῶν βαπτιστηρίων, ἐφύλαττον τὸ ἅγιον Μύρον. Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐμμέσως φάινεται ὅτι ἐννοεῖ καὶ τὴν περιστερᾶν ταύτην λέγων πρὸς τοὺς βραδύοντες τὸ βάπτισμα, «δὸς τῇ Περιστερᾷ καιρὸν ἐπιπτήναι σοι, ἢν πρῶτος Ἰησοῦς τυπικῶς ἐξ Οὐρανοῦ κατήγαγε, τὴν ἄδουλον τὴν πραῦτάτην, τὴν πολυγόνον». Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν φώτων δὲν ψάλλεται τὸ «ἅγιος ὁ Θεός» ἀλλ' ὁ ἀρχαῖος ὕμνος «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδώσαθε ἀλληλούϊα», διότι παρίσταντο ἐν τῷ ναῷ οἱ πρὸ ὀλίγου βαπτισθέντες, τὸ πρῶτον μέλλοντες νὰ κοινωνήσωσι τῶν ἀρχαίων μυστηρίων.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Φώτων συνεορτάζει καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Βασιλέων, ὅτινες ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν σκότει καθημένων ἐθνῶν, ἦλθον εἰς προσκύνησιν τοῦ γεννηθέντος Φωτός· κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας οὗτοι ὀνομάζονται Γάσπαρ, Μελχίωρ καὶ Βαλτάσαρ. Γενικῶν δ' ἔθος ὑπάρχει ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, διὰ κιμωλίας ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐξοχικῶν ἐπαύσεων νὰ γράψωσι τὰ ἀρχικά στοιχεῖα τῶν τριῶν βασιλέων, συμπεπλεγμένα διὰ τριῶν σταυρῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν τοῦ νέου ἔτους, ἀποτελοῦντες τὸν ἐξῆς οἶνον μαθηματικὸν τύπον·

G. † 18 † M † 84 † B.

Καὶ ταῦτα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἑορτῆς.

Ἦμνολογία. Ἐξοχος καὶ λαμπρὰ ἐστὶν ἡ Ἦμνολογία τῶν Φώτων, ἀντάξιον ἔργον τῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας ποιητῶν Κοσμᾶ, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἀνατολίου καὶ Σωφρονίου τοῦ πατριαρχοῦ Ἱεροσολύμων. Πρὸ τῆς ἑορτῆς ἀναγινώσκονται αἱ ὠραὶ ἐν τῇ 5' ψάλλεται τὸ ἐξῆς δοξαστικὸν πλήρες ποιήσεως καὶ θεολογίας ποίημα τοῦ ἱεροῦ Σωφρονίου· «Τί ἀναχαιτίζει σου τὰ ὕδατα, ὦ Ἰορδάνη; τί ἀναποδίξεις τὸ ρεῖθρον καὶ οὐ προθαίνεις τὴν κατὰ φύσιν πορείαν; οὐ δύναμαι φέρειν, φησί, πῦρ καταναλίσκον. Ἐξίσταμαι καὶ φρίττω τὴν ἄκραν συγκατάβασιν, ὅτι οὐκ εἶωθα τὸν καθαρὸν ἀποπλύνειν, οὐκ ἔμαθον τὸν ἀναμάρτητον ἀποσμήχειν, ἀλλὰ τὰ βρωπωμένα σκευὴ ἐκκαθαίρειν. Ἀκάνθιας φλέγειν με ἀμαρτημάτων διδάσκει ὁ ἐν ἐμοὶ βαπτιζόμενος Χριστός· ὁ Ἰωάννης συμμάρτυρεῖ μοι· ἡ φωνὴ τοῦ Λόγου βοᾷ· εἶδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἵρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Αὐτῷ πιστοὶ βοήσωμεν· Ὁ ἐπιφανὴς Θεὸς εἰς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, δόξα σοι.»

Πλήρες ὑψηλῶν ἐννοιῶν ἐστὶ καὶ ὁ ὕμνος τοῦ β' καθίσματος τῆς ἑορτῆς, ἐν ᾧ ἐρωτώμενος ἀπαντᾷ ὁ Ἰορδάνης· «Ἰορδάνη ποταμὲ, τί ἐθαμβήθης θεωρῶν; τὸν Ἀθεώρητον γυμνὸν εἰ-

δον καὶ ἐφρίξα, φησί· καὶ πῶς γὰρ τοῦτον οὐκ ἔμελλον φρίξαι καὶ δῦναι; οἱ Ἄγγελοι αὐτὸν ὄρωντες ἐφρίξαν· ἐξέστη ὁ οὐρανὸς καὶ γῆ ἐτρόμαξε καὶ συνεστάλη θάλασσα καὶ πάντα τὰ ὄρατὰ καὶ ἀόρατα. Χριστὸς ἐφάνη ἐν Ἰορδάνῃ ἀγιασάσαι τὰ ὕδατα».

Μέγας Ἀγιασμός. — Οὕτω καλεῖται ὁ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων συνήθως ἐν πηγῆς ἢ ἐν θαλάσῃ τελούμενος ἀγιασμός, ὅστις διὰ τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ν' ἀναπαριστᾷ τὴν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὸν ἀγιασμόν τῆς ὅλης φύσεως τῶν ὑδάτων μέγας ἀγιασμός καλεῖται. Ἐν ἀρχῇ τούτου ψάλλονται τὰ ὠραία τροπάρια «Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων...» «Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιαζέται ἡ φύσις...» κλ. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προφητειῶν, τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἱερεὺς δι' ἐκτενοῦς δεήσεως, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὅπως καταπέμψῃ τοῖς ὕδασι τὴν καθαρτικὴν τῆς ὑπερουσίου Τριάδος ἐνεργείαν, ἀναδείξῃ αὐτὸ δῶρον ἀγιασμοῦ, λυτήριον ἀμαρτημάτων, καὶ ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον· εἶτα ἀναγινώσκει μεγαλοφώνως τὴν ἀμιμήτην καὶ μεγαλοπρεπῆ εὐχὴν τοῦ ἱεροῦ Σωφρονίου «Τριάς ὑπερούσια, ὑπεράγαθε...» ἐν ἧ μεγαλύνει καὶ δοξάζει τὸν Κύριον, ὃν τρέμουςι πᾶσαι αἱ Δυνάμεις, ὑμνεῖ ἦλιος, δοξάζει Σελήνη, ὑπακούει τὸ φῶς, φρίττουςιν ἄβυσσοι, δουλεύουσιν αἱ πηγαὶ καὶ προσκυνοῦσιν οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀμιμήτου τῷ ὄντι ταύτης εὐχῆς, βαπτίζων ὁ ἱερεὺς τὸν τίμιον Σταυρὸν εἰς τὰ ὕδατα ψάλλει «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε...» καὶ βαντίζει τὸν περιστῶτα λαόν. Ὁ ἀγιασμός οὗτος φυλάσσεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μόνον, καὶ ἐξ αὐτοῦ μεταλαμβάνουσιν οἱ κωλυόμενοι νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀρχαίων μυστηρίων.

Ὁ θεὸς Χρυσόστομος διασώζει ἡμῖν περιεργον ἔθος, ὅπερ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ τ. ἔ. οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ ὀρμώμενοι ἐκ τῆς διδασκαλίας, ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων σύμπασα τῶν ὑδάτων ἀγιαζέται ἡ φύσις, τὸ μεσονύκτιον τῆς ἑορτῆς τῶν Φώτων μεταβαίνοντες εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἐλάμβανον ὕδωρ, ὅπερ ὡς ἡγιασμένον δι' ὄλου τοῦ ἔτους, καὶ πολλάκις δύο καὶ τρία ἔτη ἐν τοῖς οἰκοῖς αὐτῶν διεφύλασσον.

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗΣ δ. φ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Οἱ ἀδελφοὶ Ἀγαθόπουλοι διέρχονται πρὸ τῆς Μητροπόλεως, ὁ εἰς δ' αὐτῶν σταματᾷ νὰ ἰδῇ τί ὦραν δεικνύει τὸ ὠρολόγιον.

Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν φωτεινὴ τις ἰδέα τῷ ἐπέρχεται :

— Περιεργον, λέγει πρὸς τὸν ἀδελφόν του, γιὰτὶ νὰ μὴ βάλουν καὶ 'ς τὸν ἄλλον πύργον τῆς ἐκκλησίας ἓνα ὠρολόγι ἀκόμη;

— Καὶ γιὰτὶ τάχατες; τί ἀνάγκη ἦταν;

— Νᾶ, ὅταν τύχῃ νὰ εἶνε δύο πού θέλουν νὰ ἰδοῦν τὴν ὥρα, νὰ βλέπῃ ὁ ἓνας 'ς τὸ ἓνα καὶ ὁ ἄλλος 'ς τὸ ἄλλο!

— Καὶ δὲν 'μπορεῖ, βρὲ κουτὲ, νὰ περιμένῃ 'λιγάκι ὁ ἓνας ὡς πού νὰ τὴν ἰδῇ ὁ ἄλλος, καὶ ἔπειτα νὰ τὴν ἰδῇ κ' ἐκεῖνος!

* *

Εἰς κύριος πρὸς φίλον του :

— Αὐτὴ ἡ νέα θὰ ἦτο πολὺ καλὴ δι' ἐσένα, Νικολάκη. Εἶνε κόρη προικισμένη μὲ ὅλα τὰ προτερήματα...

— Τί νὰ σοῦ πῶ, φίλε μου· ἐὰν αὐτὴ μόνον εἶνε ὅλη ἡ προικὰ της, λυποῦμαι ὅτι δὲν μοῦ κἀμνει.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Τόσον εἶνε τὸ μῖσος ἐπίμονον καὶ μακρὸν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε τὸ μεγαλείτερον σημεῖον τῆς προσεγγίσεως τοῦ θανάτου παρὰ τινὶ ἀσθενεῖ εἶνε ἡ παρ' αὐτοῦ ἐκφρασις τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τῶν ἐχθρῶν του.

Ὁ ἀνθρώπος ὁ παραπονούμενος ὅτι δὲν ἐγένετο εὐτυχὴς ἠδύνατο νὰ γείνη τοιοῦτος συμμερίζομενος τὴν εὐτυχίαν τῶν φίλων ἢ τῶν συγγενῶν του. Ἄλλ' ὁ φθόνος τοῦ ἀφαιρεῖ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο μέσον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκτικτον παράδειγμα μακροβιότητος ἀναφέρει ἡ ἐφημερὶς «Καιροί», τὸν ἀπόμαχον ἀνθυπασιπστήν Ἐμμανουὴλ Γραντάκη ἐκ Σφακίων. Κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῶν «Καιρῶν», ὁ Γραντάκης ἄγων τὸ 26 ἔτος τῆς ἡλικίας του εὐρίσκετο ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τοῦ πατρὸς του, καθ' ἣν ἐποχὴν μετέβη αὐτόσε ὁ Μέγας Ναπολέων. Παρεμῆθη ἀκολούθως εἰς διαφόρους πολέμους, μετέσχε τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ πασῶν τῶν ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεων. Ἐνυμφεῖθη ἐν ἡλικίᾳ ἔτων 52, ἔχει δὲ υἱὸν ἄγοντα τὸ 67 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Καὶ τοι δὲ φέρεται ἐπὶ τῆς ῥαχῆος του 118 ἔτη καὶ πολλάκις προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας, εἶνε ὑγιέστατος καὶ μόνον ἐγένετο ὀλίγον τι δυσήκουος· περιεργεται δὲ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν πεζὸς μεταβαίων εἰς τὰς διαφόρους στρατιωτικὰς ἀρχὰς καὶ παραπονούμενος διότι κατεπατήθησαν, ὡς λέγει, τὰ δικαιώματά του.

Ἡ μακροβιότης ἐν τῇ οικογενεῖα του εἶνε κληρονομική. Ἡ μάμμη του ἀπέθανε τὸ 1861 εἰς λίαν προβεθηκυῖαν ἡλικίαν· ὁ πατήρ του ἐπίσης ἀπέθανεν ὑπέργηρος, ἡ δὲ μήτηρ του ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ἐν ἡλικίᾳ 137 ἐτῶν! Ἡ ιδιότης αὕτη μετεδόθη καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του, ἥτις ὡσαύτως πρὸ μικροῦ ἀπεβίωσεν ἐν ἡλικίᾳ 117 ἐτῶν!

Οἱ Ἄγγλοι δὲν διακλείπουσι θαυσιλεύοντες παντοίας τιμὰς εἰς τὸν μέγαν αὐτῶν πολιτικὸν ἄνδρα, τὸν Γλάδστονα. Ἐπ' ἐσχάτων ἀνδρῶν αὐτοῦ ἀνηγέρθη ἐπισήμως ἐν τῇ Λέσχῃ τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Λονδίνου. Ἐξ ἄλλου δὲ ἡ Ἐταιρία τῶν φιλελευθέρων ἐργατῶν διενήργησεν ἔρανον πρὸς κατασκευὴν ὠραίων ἐπιτραπέζιων σκευῶν ἐξ ἀγγλικῆς ποικιλάνης, αὐτὰ κατεδόθησαν τῷ Γλάδστονῳ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 74ης ἐπετείου τῶν γενεθλίων του ὑπὸ Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐταιρίας, ἣν ὁ λόρδος Δέβου παρουσίασεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως.

Τὰ μέγιστα εὐδοκίμει ἐν Ἀμερικῇ ἡ κατασκευὴ τεχνητῶν ὤων. Ἐν μόνον κατάστημα κατασκευάζει ὑπὲρ τὰ χίλια καθ' ὥραν. Ὁ κρῖκος κατασκευάζεται ἐκ ζύμης περιεχούσης ἄλευρον, ἄμυλον καὶ ἄλλας ὕλας, τὸ λευκῶμα ἐκ λευκώματος φυτικῶν οὐσιῶν, ἡ δὲ χημικὴ αὐτοῦ σύνθεσις εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν φυσικῶν ὤων. Ὁ ἐσωτερικὸς αὐτῶν ὕμνη ἐκ λεπτοτάτου στρώματος πηκτῆς, τὸ δὲ κέλυφος αὐτῶν ἐξ ἀσβέστου καὶ εἶνε χονδρότερον πῶς τοῦ πρωτοτύπου.

Ὁ κρῖκος, ἀφ' οὗ πλασθῆ σφαιροειδῆς καὶ παγῆ, ἐγκλείεται ἐν τῷ λευκώματι καὶ υποβάλλεται εἰς ταχυτάτην περιστροφικὴν κίνησιν, ἐξ ἧς λαμβάνει ὠσείδες σχῆμα, εἶτα δὲ πηγνύται πάλιν.

Τὸ ὤον τότε ἐμβυθίζεται εἰς τὴν πηκτὴν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀσβεστον. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ζηραίνεται ταχέως, διατηρεῖ τὸ σχῆμα αὐτοῦ καὶ ἄμα ὡς τὸ ἐμπεριεχόμενον καταστῆ πάλιν ὕγρον.

Λέγεται ὅτι τὰ ὡὰ ταῦτα δὲν διαφέρουσιν οὐδὲως κατὰ τὴν γεῦσιν τῶν ἀληθῶν ὤων(!), ὅτι διατηροῦνται νωπὰ ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα, καὶ θραύονται δυσκολώτερον τῶν γνησίων.

Ἴππος... διαγομῆς ἐφημερίδων. — Ὁ «Ταχυδρόμος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν» βεβαίως ὅτι ἡ διανομὴ τῶν ἐφημερίδων εἰς τοὺς κατοικοὺς ἀμερικανικῆς τινὸς πολιχνῆς ἐκτελεῖται ἀπὸ τινος ὑπὸ μικροῦ ἰνδικοῦ ἵππου. Τὸ νυῆμον ζῶον ἀπὸ δωδεκα ἐτῶν ἀνήκει εἰς τὸν διανομῆα Ἀνδερσον Δάδων, ὅστις ἀσθενήσας ἔστειλεν ἐπι-

στολὴν πρὸς τοὺς πελάτας αὐτοῦ γνωστοποιῶν ὅτι ὁ ἰνδικὸς ἵππος θὰ διέρχηται μόνος πρὸ τῆς θύρας ἐκάστου, παρακαλεῖ δ' ἕκαστον τῶν πελατῶν του νὰ λαμβάνῃ τὰς ἀνηκούσας αὐτῷ ἐφημερίδας ὑπὸ τοῦ ἀνηρτημένου εἰς τὸ ἐρίπτιον σάκκου.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ ἵππος ἐκτελεῖ τακτικώτατα τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Κατὰ πᾶσαν πρῶϊν, ἀκριβῶς τὴν ἰδίαν ὥραν, ἵσταται πρὸ τῆς θύρας ἐκάστου τῶν συνδρομητῶν, προσκαλεῖ διὰ χρεμετισμοῦ, ἂν δὲν εὐρίσκειται τὴν στιγμὴν ἐκείνην οὐδεὶς ἐκεῖ ὅπως λάβῃ τὰς ἐφημερίδας, ἀναχωρεῖ δὲ εὐθύς ὡς ληθῶσιν αὐταί. Διανέμει εἰς ἐξήκοντα περίπου συνδρομητὰς ἐφημερίδας, ἐν διαστήματι δὲ τριῶν ἐβδομαδῶν μόνον ἐλησμώνησεν εἰς δύο ἐξ αὐτῶν νὰ κομίσῃ τὰ φύλλα. Ἄλλ' εἰς τὸν ἕνα ἐπηνώρθωσεν εὐθύς τὸ λάθος του, στραφείς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ διανύσας ἐν μίλλιον σχεδὸν ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν, πρὸ τῆς ὁποίας ἐνευμήθη αἰφνιδίως ὅτι δὲν εἶχε σταθῆ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Οἱ Ἄγγλοι, ὁμολογουμένως ὑπὲρ πάντας μείζονα εὐσπλαγγίαν ἐπέδειξαντο πρὸς τὰ ζῶα καὶ προστατευτικὰς αὐτῶν ἐταιρίας ἴδρυσαν, ἐνίοτε δὲ ὁ ὑπερβολικὸς τῆς φιλοζωίας ζῆλος καὶ εἰς παραδόξους ὕλως ἀποφάσεις ὤθησεν αὐτούς, ὡς παραδείγματος χάριν εἰς τὸ ἐγκαταλιπεῖν τὴν περιουσίαν αὐτῶν, οὐχὶ ὑπὲρ ἀνθρωπίνων ὄντων, ἀλλ' ὑπὲρ ζῶων καὶ πτηνῶν.

Οἱ Ἄγγλοι τὸ πρῶτον διενόηθησαν νὰ ἰδρῦσιν γηρακομετῶν τῶν ζῶων. Καὶ ἐν τούτοις διὰ σκληροτάτην ἀληθῶς καὶ ἀνωφελῆ ὄλως πράξιν οὐδεμίαν διαμαρτυρίαν ἐξήνεγκον αἱ πλεῖστοι ἐν Ἀγγλίᾳ φιλόζωοι ἐταιρίαι. Εἶνε δ' αὐτῆ ἡ ἐξῆς: Ἐνεκα τοῦ συρμοῦ εἰς φοικτὴν βάσανον ὑποβάλλονται ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ δυστυχεῖς κυνάρια· ὅταν εἶνε μικρὰ εἰσέτι, ἐνεργεῖται ἐντομὴ εἰς τὴν ρίζαν τῆς οὐρᾶς τῶν, ἐπειτα κάμπτεται αὕτη κυκλοτερώς, ὥστε τὸ ἄκρον ἐμπήγνυται ἐν τῇ ἐντομῇ. Μετὰ τινος ἡμέρας ἡ πληγὴ ἐπουλοῦται· ἡ οὐρὰ τοῦ κυνὸς ὁμοιάζει πρὸς στεφάνην ἢ πρὸς κυνηγετικὸν κέρας, καὶ φέρεται οὕτω κρατούμενον ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἢ ἀνηρτημένον ἀπὸ τοῦ βραχίονος.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι αἱ προστατευτικαὶ τῶν ζῶων ἐταιρίαι θὰ κατορθώσιν νὰ παρακολύσωσι τὴν βάσανον ταύτην τῶν κυναρίων, ὡς καὶ τὴν ἀδικαιολόγητον ἐπίσης συνήθειαν τοῦ κόπτειν τὰ ὦτα τῶν κυνῶν.

Αἱ πρόσδοι τοῦ μεγάλου μελοδραματικοῦ θεάτρου τῶν Παρισίων συνεποσώθησαν κατὰ τὸ 1882—1883 εἰς 3,066,348 φράγκα.